

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Protestáns papok politikai folyóirata.

Régen hanyogatom, vetetegetem azt az eszmét, a melyet most papirra teendő vagyok. Sok időt hagytam reá, mert fontosnak és mellette kényesnek tartottam és tartom ma is; fontosnak a szükség, kényesnek az elfogult felfogás szempontjából.

Az állam, mint legegységesebb közület, törvényhozási és kormányzati irányelveit (a mit közönségesen egy szóval politikának nevezünk) a gyakorlati élet mindazon jelenségeivel szemben érvényesíteni kénytelen, melyek akár közvetlenül, akár közvetve az állami élet működésére befolyással bírhatnak. Ebben a vonatkozásban minden testület — legyen célja és jellege bárminő, — az állam politikájának érvényesülési köréből ki nem vonható; így nem vonható, ki az egyház sem. Az államnak a maga géniusza szerinti létéhez és életéhez sokkal természetesebb joga van, mint sem akár jelentéktelenebb, akár — sokkal inkább — jelentékenyebb öncélú erőket a függelék viszonyából lételenek veszélye nélkül kiengedhetne. Ez az igazság a „szabad egyház szabad államban“-féle elméletet örökre az utópiák országába utalja. Az egyházban megtestesült erő fontossága a legnagyobb gondot indikálja az államnak; s a két erőt a legfőbb cél t. i. a lehető legnagyobb emberi jólét elérése a kölcsönös reáhatás viszonyába lépteti.

Az állam, mint a fizikai erő képviselője intézményes reáhatást biztosított magának az egyház életére; az egyháznak e téren csak a szellemi reáhatás maradt; de ezt aztán köteles is gyakorolni; ha csak azt nem akarja, hogy az állam politikája az egyház érdekén teljesen tul tegye magát. A szellemi reáhatás legalkalmasabb modern eszköze a sajtó. A mai egyházi sajtó mondhatni a politikától teljesen elzárkózik; a sajtótörvény a hirtlap biztosítékkal megkötötte a kezét és az elfogult és bizonyos mértékig mel-

lénkérdeket szolgáló felfogás, hogy a pap ne politizáljon: még ott is bizonyos tartózkodásra készíti, a hol már az illető ügy csak erőltetve hozható kapcsolatba a szoros értelemben vett politikával. Természetes, hogy bizonyos körök sokkal inkább szeretik, ha a pap az önálló politikai aktivitás helyett az eszköz szerepére vállalkozik; ezt már nem szokás politizálásnak nevezni, ez csak egy tevékenység, melynek mind a tétető, mind a tevő, önös hasznát látja. A protestáns papságban rejlő hatalmas politikai tényező az önálló érvényesülés sőt szabad megnyilatkozás útjáról is le van terelve. Hivatkoznak reá a gyakorlati politika bizonyos fázisaiban, a nélkül, hogy véleményét tudnák; állítólagos magatartását hangoztatják és felhasználják, a nélkül, hogy ismernék. A kedvező véleménynek helyet adnak, a nem kedvező előtt leeresztik a sorompót, egy két megnyert politikai kísérletező valószínűs dorbézolást követ el a megnyitott sorompón belül, s a kívül rekesztett bajnokokkal hősiesen hadakozik a levegő eget vágván.

A közel múlt idő, a politikai evolúciók eme sajátságos időszaka eléggé mutatja, hogy a politikai napi lapok nem alkalmasak sem az önálló és állandó irány fenntartására, sem a szabad eszme-forgalom lebonyolítására. Ezt különben a hirtlapirodalomban előtérbe jutott üzleti szempont eléggé meg is magyarázza. A politikai napi lapok egy-egy elfogult irány képviselői, jobbára személyi érdekek befolyása alatt állanak, a beléjük fektetett nagy töke csak a jövedelmezőség iránt érzékeny, „ad hoc“ politikai irányukat egyoldaluan és elszigetelten akarják az olvasó közönségre reáerőltetni, minélfogva az ellenkező véleményt vagy kizárják magukból, vagy elferdítik. Mindezeknek a betegségeknek diagnózisát lázas fokban mutatja például a „Magyar Szó“ közelmúlt szereplése; minélfogva legkevésbé lehet joga arra, hogy a szabadelvű protestáns

közvélemény s még kevésbé, hogy a független állásu protestáns papság politikai felfogásának tüköre gyanánt tüntesse fel magát. Egy olyan testületben, mint a két protestáns egyház, vagy annak papsága, csak rendkívüli nagy események válhatnak ki teljesen azonos politikai felfogást; a két fő uralkodó politikai irány: a szabadelvű és függetlenségi két politikai táborra osztja a papságot és azt, hogy melyik erősebb, tekintélyesebb és nagyobb, semmi esetre sem egy olyan lapból lehet megítélni, a melyik még a protestáns ügyeknek felajánlott rovatát is efemer politikájának szempontja szerint kezeli és a melyik egy és ugyanazon évben egy és ugyanazon tárgyra nézve két homlokegyenest ellenkező állásponton mutatja be magát. (Hogy melyik álláspont helyes, annak elbírálása nem ide, hanem politikai lapba való.)

Ha tehát a protestáns egyház s ennek leg-hivatalosabb képviselője, a papság politikai tényező, szükség, hogy politikai felfogása, minden korlátozás nélkül megjelenhessen a közvélemény előtt; szükség, hogy a különböző felfogásoknak szabad forgalmu tér biztosíttassék, a hol helyet nyerhet minden vélemény, a mely az átlagos irodalmi színvonalig formái tekintetben felér. Ilyen tér gyanánt pedig egyedül olyan organum kínálkozik, a mely nem a befektetett tőke kamatjának magasságára spekulál, hanem a különböző vélemények szabad forgalmának bizto-

sításával az eszmék tisztázódásának és a közvélemény hü visszaadásának célját tűzi ki. Ez pedig csak a csekély tőkebefektetést igénylő és biztosítékkal nem terhelt hónaponként megjelenő folyóirat lehet. Ha a braunschweigi ez idei protestáns belmissiói kongresszus egyhangulag elfogadta azt az indítványt, hogy az evangélikus keresztyénnek olyan ujságja legyen, a mely egyházi és politikai szükségletét kielégítse, azt hiszem mi sem skrupulizálhatunk tovább annak a hibás előtéletnek az álláspontján, hogy a papnak politizálni nem szabad. Ha azt nem akarjuk, hogy bennünket egy és más politikai álláspont javára kijátszanak, magunknak kell gondoskodnunk róla, hogy felfogásunknak állandó regisztere legyen.

Hogy ennek megvalósítása miként lenne célszerű; ugy-é, hogy függetlenül álló folyóiratot szerkeszteni, vagy pedig a meglévő protestáns lapok melléklete gyanánt adnánk ki; ennek elbírálását és felvetett eszmémnek érdekét is szíves figyelmébe ajánlom mindenkinek, a kit csak illet.

Hajduszoboszló.

Dr. Baltazár Dezső

lelkész.

TÁRCA.

A jobbágyok állapota a török uralom korában.

Irta: *Dr. Szabó Márton* főgymn. tanár.

(Folyt. és vége.)

A török uralmat megelőző századokban a jobbágyoknak földesuraik iránt legjelentékenyebb tartozása volt a kilenced mindenféle terményből s borból is. Az 1492. évben e kilenced fizetést újra megállapították s kiterjesztették a királyi birtokok jobbágyaira is. Az 1514. évtől kezdve e kilencedhez járultak: a robot, az adó és a különböző természetben való szolgáltatások. És mint az állami terheknél a legnagyobb az ingyenes munka volt, úgy itt is ilyen volt a robot, vagy hosszú fuvar, mely a jobbágyoknak minden hetéből egy napot vett el. Csak mikor a végvárnál végzendő ingyenes munkák kifejlődtek, s azok száma 12 napra emelkedett, szállították le a robotot évenként 40 napra. A földesurak számára fizetendő adót az 1514. évi bosszuló országgyűlés évenként 100—100 denárt tevő 1 arany frtban állapította meg, melynek felét április 24-re, másik felét szept. 29-re kellett megfizetni. A XVI. századi árfolyam alapján ezen adónak felelt meg körülbelül a természetben való szolgáltatások értéke, a mennyiben havonként egy csirkét, évenként 2 libát s minden 10 jobbágytelek után egy hizott disznót tartoztak adni

uraiknak. Már most a fentebb említett napszámot véve alapul a kilenceden kívül a jobbágy 60 napi munkájának a gyümölcsére tartott igényt a földesur.

Végül az egyháziak számára tartozott a jobbágy dézsmát — tizedet, — adni az 1498. évi országgyűlés szabályozása szerint a búzából, rozsból, árpából, zabból tönkölyből (— kopasz búzából) és a borból, továbbá a méhekből, bárányokból és gödölyékből.

A tizedből befolyó jövedelem alapján tartoztak az egyházi férfiak hadiesapatokat állítani és azokat eltartani. Általános volt az a szokás, hogy az egyháziak a dézsmajövedelmet bérbe adták. E tekintetben oly nagy volt a versengés, hogy a hatalmasabb földesuraktól törvénnyel kellett megoltalmazni a gyengébbek jogát. Rendszeresen az illető földesur vette bérbe a dézsmát, s aztán ő hajtotta be saját jobbágyaitól a kilenceddel együtt. A dézsmák beszedésére nézve a határidő a gabonamüeknél szeptember elseje, az állatoknál pedig szeptember 29-e volt, mert e hatarnapokon túl a jobbágy nem volt felelős.

III.

A jobbágyoknak e terheihez járult cselekvési szabadságuknak az a nagyarányu korlátozása, mely néhány évtizedre a földesurak rabszolgáivá tette őket. Az 1514. évi országgyűlés csupa kíméletből nem irtatja ki az összes felkelő parasztokat, azonban elvette szabad költözködési jogukat, s elrendelte, hogy földesuraiknak föltétlen és örökös szolgaság alá legyenek vetve. E büntetés volt a legsúlyosabb valamennyi közt: garancia

Jegyzetek.

(Szalay József ur figyelmébe.)

(Folytatás.)

Negyedik ellenvetése Szalay urnak a praedestinatio tárgyalásánál: „Isten tekintet nélkül az emberek minőségére választott.”

Nagyon természetes! Ez igazság! S ha ezen a körülményen a testi ember, vagy akár Szalay ur is feljajdul, önmagát csalja meg. Nagyon jól tudja azt az utolsó iskolás gyerek is, hogy nincsen ember, a ki vétkecs ne volna (I. Kir. 8. 46; I. Móz. 8. 21; Jób 15. 14; Zsolt. 14. 3; 103. 14; Péld. 20. 9; Pred. 7. 20; Jer. 16. 19; Mik. 7. 2; Ján. 8. 7; Luk. 5. 8; Róm. 3. 11; 5. 12; 11. 32; I. Ján. 1. 8—10. stb.), nincsen csak egy is.

Mindnyájan bűn alá rekesztettek az emberek s ha Szalay ur az Igaz Biró dolgaiba avatkozván a klérus példájára osztályozni akarja az embereket, hogy te különb vagy amannál, akkor nyissa föl az Irást s olvassa mit mond az Ur Ézsaiás által. (Ézs. 65. 5.)

Vagy gondolja meg hová vezet ez, mert hiszen, ha mi a bűn dolgában fokozatokat állítunk föl, akkor, ha azt nem is mondjuk ki, hogy pl. *te bűn nélküli vagy*, de azt már ki kell mondanunk, hogy pl. *te nagyon kevés részben vagy bűnös . . . te pedig halálos bűnnel vagy terhelve* stb. stb.

Ha tehát a Szalay ur felfogása szerint ezt szükségképpen megtesszük, akkor elfelejtjük, hogy csak az Isten az, aki a szíveket vizsgálja, hogy csak ő az, ki látja az embereknek legtökösabb gondolatait is s magunk leszünk saját bírónkká; de meg ezen felfogás alapján a *Krisztus érdeméről* való felfogásunk is semmivé lesz, mert meg kellene osztanunk a Krisztus érdemét is, mondván: *tégedet a Krisztus érdemének egy ezredrésze . . . tégedet századrésze . . .*

tégedet pedig csak egészében képes megtartani, idvezíteni. Ez pedig nem volna egyéb, mint meghamisítása az igazságnak, a Szentírásnak.

A dolog úgy áll, hogy az ember már az u. n. peccatum originale alapján is veszendő, örök halálra érdemes, ha az Isten abszolút tisztaságára és igazságára gondolunk s ha e velünk született bűnös hajlandóságot minden ember még bűnökkel, tényleges bűnökkel terheli: miként lehetne osztályozást csinálni s miképpen lehetne azt mondani Szalay urral, hogy „*Isten tekintet nélkül az emberek minőségére választott,*” holott nyilván való, hogy mindenki rossz és kárhozatra érdemes már születésétől kezdve?!

És ha ez *egyformán* bűnös emberiségből az Isten kegyelme némelyeket az *üdvösségre választ*, kérdem, nem hálaadás és magasztalás illeti é ezért, valamint azért is, hogy némelyeket *kárhozatra küld* az ő abszolút igazsága szerint?

Az Isten csak így lehet Isten! Mert az üdvösség nem vásári portéka, melynek megvásárlása mindenki által történhetik s egyik vásáron olcsóbban, mint a másikon, hanem olyan portéka, melyet a gazda pénznélkül (érdem nélkül) osztogat annak, a kinek tetszik.

Ez a Kálvin felfogása, ez az Irás tanítása! „*Ami a testből születik, test az*” (Ján. 3. 6) *tehát erősen megbizonyítatik, hogy igen nyavalyás és nyomorúságos teremtettt állat legyen az ember . . . „De a test szó — mondhatná valaki — itt nem jegyzi az okos lelket és az embernek főbb részét, hanem csak azt a kisdud részét, mely, mint egyéb állat, érez. Az mind a Krisztusnak és mind az apostolnak szavaival bősegesen meghamisítottatik. Mert a Krisztusnak erősítő beszéde ez, hogy az embernek ujjonnan kelljen születettni, azért, mert test.”* (Inst. II. könyv. 3. 1.) Már pedig testi újjászületésről szó sem lehet. „*Lelki módon pedig nem mondathat-*

nélkül voltak kiszolgáltatva felbőszített uraik önkényének. Ez elnyomatás azonban kétségkívül egyik oka volt a mohácsi vésznek, sőt azt követőleg a török uralom beférkőzésének is. A törökök felakarván használni a jobbágyoknak tulságos elnyomatását, kecsesgőtt igéretekkel, hamis biztatásokkal igyekeztek rávenni őket, hogy szakadjanak el uraiktól, adjanak segítséget az urak várainak megszerzésére, akkor a hatalmas szultán megszabadítja őket súlyos urbéri terheiktől. E ravasz fondorlattal azonban a törökök csak Velika várát tudták kézrekeríteni, melynek szláv lakossága földesurat és várparancsnokát elárulva, a törököt a vár birtokába juttatta. A magyar jobbágy állhatatos maradt minden kísértésekkel szemben, sőt a törökök esábitgatásai éppen az ellenkező eredményt születték: a jobbágyok terheinek némi könnyítését, a szabad költözködési jog visszaadását. Fráter György, a barát volt az első, kinek lelke a jobbágyok végletekig menő elnyomásától visszariadt, s a ki a haza érdekében egyik legsürgősebb feladatnak tekintette a parasztság sorsának könnyítését. „Mi most, — írja Ferdinandhoz intézett levelében, — olyan szolgaságban tartjuk a parasztot, hogy kivéve azt az egyet, hogy nejétől és gyermekeitől meg nem fosztjuk, minden kegyetlenséget elkövetünk rajta. Kívánatos tehát, hogy a Felső nyerve meg a köznép szívét, adja meg neki a szabadságot, s abban állandóan megtartsa. Az Isten is könnyebben engesztelődik, ha a parasztság visszanyeri szabadságát.”¹

¹ Tört. Tár. 1880. 653.

Ugyanezt a felfogást, hogy az Isten a jobbágyok elnyomatása miatt boesátott annyi szenvedést az országra, még az egykoru törvényeikben is megtaláljuk. Ezen vallásos meggyőződésből fakadó felfogás, másrészt a politikai elővigyázat, hogy az elnyomott paraszt majd esetleg könnyen hisz a török szép, de csábító szavának, voltak azok az okok, melyek a szabad költözködési jog visszanyerését eredményezték. De nagyon nehezen ment e jog kivívása. Az ország az örökös harc, s török pusztítás miatt iszonyu arányban kezdett elnéptelenedni. Föld nagyon bőven volt országszerte, egyes családok óriási birtoknak voltak urai, de az általános néptelenedés miatt földbirtokuk holt jószág, hasznavehetetlen kincs volt. Kiki birtokának a mértéke a jobbágyainak száma volt. Törvényeinkben és a közfelfogásban évszázadokon át uralkodó e mérték nem utánszó volt a római világnak, hol az emberi hiúság a rabszolgák számában látta a gazdagság, hatalom és pompa mértékét. Nálunk a közviszonyok alapján nagyon természetes volt. Ez okból a hatalmasabb nemeselek, főképen a főurak, valóságos hajtóvadászatot tartottak honfitársaik és birtokos társaik jobbágyaira. A XVI. században különösen annyira divatos magánháboru eredetileg erre az okra vezethető vissza. Épen e miatt az 1540-es években tartott országgyűlések csak tartózkodva, szinte lehetetlen feltételekhez kötve adják meg a szabad költözködési jogot. A hatalmas főurhoz ki megtudta őket védelmezni a mindennap meg-megújuló küzdelemben, természetesen tolongtak a jobbágyok

tik az ember lélek szerint ujonnan születetni, hogy ha annak csak valami részé jobbittatik meg hanem, hogyha lelkében *mindenestől fogva* megujittatik“ . . .

„Annakokáért valami az emberben lelki, az szinte azért neveztetik testnek. Nincsen pedig a lélekből csak egy csepp is különben mi bennünk, hanem egyedül csak az ujonnan való születés által“ (Inst. II. k. III. 1.)

Tehát mind csak test az, a mi a természetből származik, már pedig a test egyforma rossz és kárhózas s azok közt minőségbeli különbséget tenni, olyat, mely a lelki életre vonatkozzék, nem lehet, hanem aki ujonnan született, az különbözik csak a közönséges természeti embertől, de már az ujjászületés kegyelmi ajándék, amennyiben az Istentől nyert *hit*-nek gyümölcse. A test tehát egyformán méltatlan az Isten előtt s csak akik *teljesen* ujonnan születtek, látják meg az Atyát, mint az ő választotta, az ő kegyelmének edényei.

Amint vettem észre, Szalay urnak legkedvesebb témája az ujjászületés felséges gondolata, ne feledje azonban el, hogy ez a hitnek gyümölcse s így az Istennek ajándéka, melyet akar adni és ad is némelyeknek az ő jó tetszése szerint.

Az emberi gondolkodás szerinti minőség tehát semmi, de minden az isteni kegyelem az idvességre nézve.

Tovább menve azt mondja Szalay ur: „A kik nemtelenek e világon (értsd, hogy rosszak) azokat választotta Isten.“

Azt hiszem, hogy ez az ellenvetés a közvetlenül előbbi fejtegetések alapján semmis, mert minden ember rossz az Isten előtt, mindaddig, míg Ő a Krisztusban való hit által ujonnan nem szüli. Ezen rosszak közül némelyeknek adja a hitnek ajándékát s ezeket

nevezzük választottaknak. Nem választotta tehát az Isten azokat, akik e világon rosszak, hanem csak azokat, akik ujonnan születtek az ő kegyelméből kifolyólag. De, hogy kik és hányan lennének ezek, arról Szalay ur is oly kevéssé beszélhet, mint bárki más. Az ujjászületést legjobban maga az illető individuma érezi, de statisztikát erről készíteni akarni, nem volna egyéb hiu, bárgyu törekvésnél.

Ime így lesz az abszolút praedestinatio az ujjászületésnek is alapja.

Ny. L.

(Folyt. köv.)

Terjesszük a bibliát.

Micsoda nagy ünnepélyre készül az egész evangéliumi keresztyénség?

Kinek az üdvözlésére sietnek az összes evangéliumi keresztyén egyházak s egyletek, mint a hogy a gyermekek és unokák a tiszteletreméltó ősz, öregapa üdvözlésére mindenfelől sereglenek?

Ki ez a tiszteletreméltó aggastyán? És micsoda nagy napja közelg?

A britt és külföldi bibliaterjesztő társaság ünnepli a jövő év elején fennállásának százéves évfordulóját. Az előkelő, hatalmas anglikán egyháztól kezdve a legszegényebb és legfiatalabb ázsiai és afrikai missiói egyházig mindenfelé tartják az összejöveleket s írják a lelkesítő cikket, hogy az ünnepély méltó legyen az ügühöz! Anglia miniszterelnöke hatalmas beszédben szólította fel az egész angolul beszélő világot, hogy a britt bibliatársaság jubeliumi évére három millió forintot gyűjtsenek össze. És össze is fogják gyűjteni, hogy a munka annál erélyesebben menjen előre s kitűnjék, hogy

a kisebb birtokokról, valamint a törökkel szomszédos, s így állandóan veszélyeztetett területekről. Hogy ezt megakadályozhassák, az 1547. évi országgyűlés kimondja, hogy az elköltözni szándékozó jobbágy csak akkor hagyhatja ott földesurát, ha bármilyen peres vagy ügyes-bajos dolgot tisztába hozta. Ez alapon a földesur mindig jogosan megtagadhatta az elbocsátást, hiszen a peres, ügyes-bajos dolog elintézését a földesur, ki jobbágyának egyszersmind bírója is volt, addig halasztotta a meddig neki tetszett. Sőt sokan voltak, kik koholt vádak alapján jobbágyaik nyakába főbenjáró pert akasztottak, és a halalos ítélet alól csak azzal a feltétellel szabadították meg jobbágyaikat, hogy örökre lemondtak költözködési jogokról. Csak miután az ország leghatalmasabb zsarnokainak Karvasy Kristófnak, Balassa Menyhértnek, Basó Mátyásnak erejét megtörték a XVI. század közepére, csak akkor lehetett szó a jobbágyok szabadabb mozgásának a biztosításáról. A barát ki Ferdinánd utján erősen sürgette a szabad költözködési jog megadását, nemcsak illusoriusan, hanem ténylegesen is, ezt már nem érte meg. Az orgyilkos tör az ő életét 1551-ben kioltotta, a jobbágyok szabad költözködését pedig véglegesen minden visszaélést kizárólag az 1556. évi országgyűlés adta meg. A barát emléke azonban fennmaradt; a székelyek ajkáról, kik nagyon szerették, maig is hallható az ő gyászos halálát sirató ének.

A jobbágyok helyzete tehát a törvény értelmében olyan volt, mint eddig láttuk. De a törvények lap-

jairól ismert kép nem hű mása a jobbágyok tényleges állapotának. Nem pedig azért, mert a magyar törvények soha olyan erőtelenségek nem voltak, mint ebben az időben. A zavaros idők annyira erélytelenné tették az országgyűlési határozatokat, hogy azoknak tökéletes semmibevevése általános volt. Általában véve a magyar alkotmány történelemnek egyik fontos és tanúságos kérdése: mi biztosította és mi tartotta fenn a törvényhozás tekintélyét, mikor pl. külön törvényt kell hozni, mely elrendelje, hogy a már előbb hozott törvényeket meg kell tartani és végre kell hajtani, meg hogy a cancellaria a törvényekkel ellenkező leveleket és parancsokat ne adjon ki? Vagy hogy éveken keresztül minden országgyűlés szinte ugyanazon szavakkal rendeli el a száraz vámok eltörlését — és hiába!

A törvényeknek ezen erőtelenségéből származó visszaélések első sorban a jobbágyokat sújtották. Hányszor megtörtént, hogy a beszédett adót egyes hatalmaskodók erőszakkal vitték el a vármegyéről s az elrabolt adót újra felhajtották a jobbágyokon! Az a visszaélés pedig, hogy az adószedők a felhajtásért és adott nyugtáért külön díjakat számítottak fel, valamint a dézsmálás alkalmával kiküldött biztosok a maguk számára külön dézsmát szedtek még olyan cikkekből is, melyek törvény szerint nem estek dézsmálás alá, annyira általánossá lett, hogy az egész török uralom idején nem tudták megsemmisíteni, bár mennyire dörgött is ellene a törvényhozás. Az pedig közönségesen ismeretes dolog, hogy a hazánk védelmére behívott császári zsoldosok

a britt bibliaterjesztő társaság, bár száz esztendő, de ereiben ifjúi vér foly s még soká akar munkálkodni. Hiszen egy intézmény, ha isteni erő van benne, tovább élhet mint az egyén. És a britt (mert ez az igazi címe, mely nemcsak az angol, hanem a más angolul beszélő nemzeteket is magában foglalja) bibliaterjesztő társaságban isteni erő van, mert isteni könyvet terjeszt vagy, a hogy Balfour miniszterelnök mondta, *a biblia ma is az isteni kijelentés okmánya*. Pedig Balfour Arthur nemcsak Nagy-Britannia miniszterelnöke, hanem egyik legkiválóbb tudósa is.

Hát mi magyarok? Mi ne tegyünk semmit? Bizonyára nekünk is kell tennünk valamit! Nekünk is meg kell mozdulnunk s minél később s minél lassabban mozdulunk, annál nagyszerűbben kell nyilvánulnia a magyar protestáns lelkesedésnek.

A magyar bibliaterjesztésnek három nevezetes tényezője van. Egyik az, hogy magyar elme a tudomány s az élő hit erejével a bibliát a mai magyar nyelven értelmezze. A másik az, hogy a bibliát magyar pénzen nyomassuk. A harmadik pedig az, hogy magyar ember azzal a hittel és szeretettel vigye el a lelkekhez a bibliát, hogy ezeket a Krisztusnak megnyerje.

A magyar bibliaterjesztés mind a három tényezője megvan abban a munkában, a melyet a Bethánia-egylet kezdeményezett.

A Bethánia-egylet alelnöke hosszas tanulmányozás s az élő, meleg hit erejével behatolván a Szent Írás szépségeibe s igazságaiba a Márk evangéliumát erőteljes s zamatos nyelvre lefordította.

A Bethánia-egylet ezt a szép művet kinyomatta.

És végül beállított egy egyszerű, de buzgó embert, a ki tudja, hogy a Krisztus kegyelme boldoggá tehet,

hogy mint colporteur minél több lélekkel ne csak megvétesse, de meg is kedveltesse a Szent Írást.

Vigyük előbbre a munkát! Mutassuk meg hálánkat az Isten s a britt bibliaterjesztő társaság iránt. A Bethánia-egylet üdvözölni fogja a jövő év elején a bibliaterjesztő társaságot s egyuttal *köszölni fogja vele, hogy kik és mennyit adakoztak a Bethánia-egylet bibliaterjesztési munkájára*, s így arra, hogy a magyar bibliaterjesztés egész erővel meginduljon.

Járuljon mindenki hozzá a Bethánia-egylet által biblia és vallásos iratterjesztési munkák támogatásához és küldje adományát alólírotthoz (Budapest, Városmajor-u. 48. sz.). Kis adományokat is szívesen fogadunk, de örömmel vennők, ha a magyarok közt is lennének a kik ily tisztán szellemi evangéliumi munkára is mernének *nagyobb* adományokat adni. Hiszen templomépítésre, orgonaépítésre s arany vagy ezüst kehelyre sokan *szásakat, sőt ezreket* adnak. Mily szép alkalom lenne most, hogy a lelkek közvetlen építésére adakoznánk. Ez az Istennek tetsző munka lenne, és legyen mindenki meggyőződve, hogy, ha a bibliaterjesztés egész erővel megindul, nagyban hozzájárul az önkéntes munkásság erősítéséhez, a miből nemcsak az következik, hogy az egyházak az igazi erőforráshoz jutnak el, hanem az is, hogy a nemzeti és társadalmi élet a tespedést elhagyva, megbecsülhetetlen erőket vesz magába.

Egyuttal ajánljuk, hogy a már megjelent Márk evangéliumából kiki rendeljen 10—20—50 példányt (egy péld. ára szép nyomásban 20 fill.). Szébb és alkalmasabb karácsonyi ajándékot nem adhat szereteteinek.

Kérem egyuttal, hogy e cikket mindazok a szerkesztők kiadni szíveskedjenek, a kik a bibliaterjesztés ügyét előbbre vinni óhajtják.

Szabó Aladár.

mekkora zsarolást vittek végbe a védtelen szegénységen, úgy, hogy az országgyűlés tanúsága szerint csak ő-szevert meztelen teste maradt. Jaj volt azon vidék jobbágyainak, kikre épen a katonai eleség szállítás kötelezettsége esett. A hadi pénztárból ugyan kiadták az élelmi szerekért és azok szállításáért járó s országgyűlésileg megállapított díjat, de mielőtt a pénz rendelkezési helyére került volna, elsikkadt. Bécsben és vidéki alkalmazottjai körében mennyire elharapózott a corruptio, mutatja az az eset, hogy mikor a német fejedelmek Magyarországra segítő hadakat küldtek, a zsoldfizetést külön e célra kiküldött emberekre bízták, jól tudva, hogy a császári tisztviselők kezén a pénz elkallódik.

Ilyenformán a jobbágyok minden garancia nélkül voltak kiszolgáltatva az államhatalomnak és a földesurak önkényének. A szegény jobbágyokat senki sem reklamáta, s olyan férfiu, mint Zrínyi Péter, ki a nemzeti szabadságért vértanu halált szenvedett, felfüggesztett állapotában büntetetlenül csillapíthatta dühét jobbágyainak kioltott életével. Ha a török uralom, mely egyformán sujtott nemeset és parasztot, némileg közelebb is hozta egymáshoz e két ellentétes társadalmi tényezőt, skimélni akarják a jobbágyokat, e kímélet a siránkozó panaszon és legyőzhetetlen kényszerűségeen túl alig terjedt. Szinte minden országgyűlésen felbuzdult sajnálkozással és erőteljes szavakkal festik le a jobbágyok nyomorult sorsát, de vajmi kevés alkalommal röjják önmagukra a szükséges adóösszeg egy részét. Az egész török uralom ideje alatt a hódoltság területéken élő

jobbágyok az állami terheknek csak felét viselték, a mely kedvezményt minden országgyűlés esetről-esetre megadott nekik. Természetes dolog, hogy e kíméletet nemcsak a szánakozás, hanem annak belátása is diktálta, hogy a törökök által még jobban kiszípolozott szegénység egyáltalában képtelen a hódoltságtól mentes területtel egyenlő nagy terhet viselni. A török területen tengődő néhány magyar földes ur úgy akart segíteni kimerült jobbágyain, hogy közülök többet felszabadított. De míg a született nemesek előjogait a török is elismerte, addig az ilyen módon megnemesített jobbágyokét soha, s tovább is emésztette az ő bonyolult természetű s pusztító hatású adórendszerével.

A jobbágyok mértéktelen terheinek a török uralom megszűnése után is hosszú ideig nem lett még vége. Az uralkodóház segítséget adott ugyan a török hatalom megtöréséhez és végül a felszabadításhoz is, de a koronkint adott segítségért oly nagy árt kívánt, az elpusztult országot olyan kincsétől akarta megfosztani, hogy annak megvédésére fordított erő elegendő lett volna Magyarország hajdani balkáni tartományainak a visszahódítására. A XVII. század utolsó tizedében az elnéptelenedett országból 30 millió frt adót hajtott be; többet mint a török 100 év alatt, és belekényszerítette azt a Rakóczi szabadságharcba.

És a jobbágyok hogyan türték a közterheknek az aránytalan megosztását, a török uralom és azt közvetlenül követő idők viszontagságainak a súlyát? Megértve azt, hogy megpróbáltatásaiknak nem a földesurak az

TANÜGY.

Nevelési rendszerünk árnyoldalai.

III.

A szülei értekezletek intézményének rendszeresítése hatalmas lépéssel vinne közelebb bennünket ama célhoz, hogy a szülei ház és az iskola nevelési iránya összhangba hozassék. Hogy pedig ez nemcsak a nevelés, hanem a tanítás szempontjából is üdvös következményekkel járna, bizonyításra nem szorul. Nagy baj azonban, hogy nehéz dolog bizonyosra venni azt, hogy a szülei értekezleteknek nemcsak magok a szülék, hanem ezek helyettesítői, a szállásadó gazdák is rendes vendégei, s az ott hallottaknak szorgalmas megtartói lesznek. Így tehát a tanulók egy jelentékeny részénél, a helybelieknél biztosítékot tudunk ugyan szerezni az iránt, hogy a házi és iskolai nevelés párhuzamos legyen de semmi biztosíték nincs arra nézve, hogy a vidéki tanulók is hasonló ellenőrzés alatt legyenek. A csekély számú dícséretes kivételtől eltekintve az ugynevezett koszt és szállás adók legnagyobb része éppen nem teljesít nevelői hivatást a gondozására bizott gyermekkel szemben, sőt helytelen indokokból kiindulva, sok esetben elnézésével a tanulók helytelen irányu haladásának sem áll utjába. Egyházkerületünk gymnasiumainak értesítőiben minduntalan felmerül a panasz, hogy a vidéki tanulók legnagyobb része nincs kellő házi felügyelet alatt, s az igazgatók nem győzik eléggé inteni a szüleket a tanulók szállásának körültekintő megválasztására. Gymnasiumaink tanári karainak dícséretére legyen mondván, már sok kétségtelen jele van annak, hogy az egyes tanári karok tényleges lépéseket tettek az iránt, hogy a vidéki tanulók kellő felügyelet alatt legyenek. Több gymnasiumi igazgató felhasználta az

évnnyitó és évváró ünnepélyeket arra, hogy rá mutasson különösen a szüléssel szemben arra a kötelességre, mely gyermekeik nevelésében őket is kötelezi, hogy az iskola munkáját jóakarattal támogassák. Egyházkerületünk egyik gymnasiumának tanári kara pedig úgy igyekezett a szállásadó gazdákat az iskola ügyének megnyerni, hogy a koszt és szállásadó gazdák közt helyes nevelési elveket tárgyaló füzeteket osztott szét.

Nem szabad az ilyen kezdeményezésekhez eleinte nagy reményeket fűzni, mert sok szüle és még több szállásadó gazda van, a ki kényelmesen elhárít magától ilyen irányu terhet. Azonban a példa ragad, s idővel mindig több több szüle és szállásadó igyekszik az iskolát támogatni a maga muukájában.

Gyökeres orvoslást azonban így sem érünk el. Egyedüli biztosítékot csakis a kifogástalanul szervezett internátusok fognak nyújtani. Sajnos, hogy ilyen kifogástalan internátusokban mi reformátusok nagyon szegények vagyunk. Ez nem is esoda. Hiszen így is bámulhatjuk azt a nagy áldozatot, melyet egyházunk iskoláink érdekében hozott és hoz, megszabadítván az államot az iskolafenntartás terhének egyik jelentékeny részétől. *Hogy még internátusokat is szervezzen a modern követelményeknek megfelelően, ezt nem szabad volna az államnak szintén a felekezettől várni, hanem nagyon is méltányos volna, hogy legalább is itt segélyére jöjjön az ugyis nagy áldozatot hozó református egyháznak.*

Jelenleg a szülei ház és az iskola közt nagy a távolság, s eme távolság áthidalására semmi sem történik. Ennek nagy horderejű következményei vannak, mert egyik sincs megelégedve a másikkal. A szülék sehogy sincsenek kibékülve azzal a műveltséggel, melyet az iskola nyújt. Ha nem érti a szüle, hogy miért kell holt nyelveket s elvont tárgyakat tanulni gyermekeinek, egyáltalában nem elégszik meg a szüle az „áta-

okai, néma megadással teljesítették a reájuk nehezede kötelességeket és viselték szenvedéseiket. Ha előfordul is itt-ott egy pár jobbágy-mozgalom, az a zsarnokoskodó földesurak személye, nem pedig a mostoha idők teremtette rendszer ellen irányult.

Török uralom korában paraszt lázadásról nem tesznek említést évkönyveink.

Ha tehát erőszakosan lázadás utján nem, vajjon másfajta ürügyek alatt, a zavaros idöket felhasználva nem igyekeztek-e elhárítani-magukról az állami terheknek bizonyos részét? Hogy nem. arról ékesen tanuskodik a világtörténelemben másutt páratlan jelenség, a „két rendre“ való adózás. A hódoltsági területen élő jobbágyoknak, — kiknek állapotáról, a törökkel szemben viselt terheiről jelen alkalommal nem is szóltam, — ugyszólván tetszésükre volt bizva, hogy magyar rendre adózzanak-e vagy nem? És ezek megfizetik adójukat. sulyos adójukat a török hatalomnak kénytelenségből, a magyar hazának önként!

S vajjon mngrontották-e e sulyos idök a magyar jobbágyok kedélyét, s a magyar parasztok a lengyel parasztok módjára pálinka mámorba fojtották-e szenvedésüket és keserőségüket? Felelnek erre azok a gyönyörű kuruc dalok, melyeknek nagy része a szegények kunyhóiban keletkezett. S a viharos idök járása miatt folyton zugó szenvedés szözata nem némitotta-e el az elő nemirt, de szivekbe vésett kötelességek szözatát? Ha igen, akkor egyháztörténelmünk csak a hitvalló lelkészek martyrságáról tenne nekünk tanubizony-

ságot! És az elgyötört jobbágyoknak nem volt-e mind-egy, ki szedi el verejtékes munkájának gyümölcsét, s karja ellankadva a rá kirótt kötelességek teljesítésében nem sietett-e harcolni, hogy azok maradjanak urai, kik addig voltak? A feleletet örök idökre megadta maga II. Rákóczi Ferencz a magyar háboruról szóló emlékirataiban. Az ember nem gondolhat elzékenyedés nélkül ama jelenetekre, mikor a fogságból kiszabadult, bujdosásából hazatérő s vezérül kiszemelt szabadsághős elé csapatonkint rohannak az előkelőbbekkel együtt az egyszerű jobbágyok is. Böven hullatva örömkönyveiket ajánlják fel neki a szabadság visszavívására szívüket és karjukat, lelküket és erejüket, s a jelenet hatása alatt elzékenyedett fejedelem könnyüinek láttára viharos kitöréssel fogadnak neki hűséget. S a küzdelem lezajlása után az egész nép a Rákóczi névben foglalta össze eszményét s a főurak fényes palotáiból, a köznemesek pusztuló udvarházaiból száműzött név a szegénység szalmatödeles viskóiban talált templomot.

Bár áldásait közelebből nem élveztek, hiven szolgálták azokat az eszméket, melyek a kiváltságos társadalmi osztálylyal őket összekötötték.

* * *

Ez eszmék szolgálatára szólított engem is ide a hajdan különvált testvér hazából a tiszántuli református egyházkerület közgyűlésének megtisztelő bizalma. Református tanár embert nem érhet ennél nagyobb

lános műveltség" szükségének hangzatos jelszavával, hanem elégedetlenkedik az iskolával és tanáraival szemben. Hogy mi az „általános műveltség“ megadásának paedagogiai jelentősége, azt a szülők meg nem értik, s még a művelt osztályhoz tartozó szülők közt is általános a meggyőződés, hogy sok feleslegest foglalnak jelenlegi tanterveink magukban. Valljuk meg az igazat, az általános műveltség megadása nagyon tág fogalom, s ha úgy értjük, mint a hogy régebbi tanterveinkből az megállapítható volt, akkor nem is elégíthette ki a a szüléket. Tény ugyanis, hogy régi tantervünkön az a törekvés vonult végig, hogy még a látszatát is kerülte annak, hogy a gyakorlati élet igényeit tekintetbe veszi. Óvakodtak a tanferfiak, hogy abba a gyanuba ne essenek, hogy valamit a hasznáért tanítanak. A középiskolának idealismust kell tanítani, a mi kizárja a hasznosság elvét. Azonban napjainkban mintha fordulat állott volna be. Újabb tanterveink már hangsúlyozzák, hogy az ismereteket a gyakorlati élettel is kapcsolatba kell hozni.

Korunk társadalmi felfogása nem kedvez közoktatásunk helyes fejlődésének. Szakiskolába nem megy az ifjuság, azok üresek, ellenben a középiskolákba valóssággal tódul. Ennek oka pedig abban rejlik, hogy jelenleg a középiskola képesít majdnem mindenre.

Ehhez van köteve a minden ifju előtt oly fontos önkéntesi jog elnyerése is. Ha tehát a középiskola mindenféle előnyt biztosít és mindenféle hivatal elnyerését lehetővé teszi, miért ne tódulna oda a tanulók zöme. Ez a kétségtelen tény azonban arra nézve is utmutatást ad, hogy mi módon volna csökkenthető középiskoláink túlszűfolttsága és mint volna a tanulók egy részének más pályákra való terelése biztosítható. Erre a célra szolgálna a qualificationális törvény megváltoztatása, mely más jellegű iskolákat is az őket megillető

figyelemben részesítene. A középiskolának pedig maradhatna tovább is célja az általános műveltség megadása, de olyan formán, hogy a gyakorlati élet követelményeitől el ne zárkozzék, mert tagadhatlan, hogy az a tény, hogy jelenleg a szülei ház és az iskola közt oly nagy a távolság, abban leli magyarázatát legnagyobb részben, hogy a szülei ház nem képes semmi összefüggést felfedezni az iskola tantárgyai és a gyakorlati élet követelményei közt.

A középiskolának egész emhert kell nevelni. De csalódnánk, ha azt hinnénk, hogy a szakismeretek egyedül is egész embert nevelnek. Azok az örök ideálok, melyekért a generációk hosszú sorozata a multban lelkesülni tudott, a melyek segélyével szívet, lelkét, nemesítette, s a melyek lelkét nemes tartalommal töltötték meg, ezután is szükségesek lesznek, ha egész embert akarunk képezni. A klasszikusokból merítette nemzetünk vezető értelmisége is azt a műveltséget, mely képessé teszi a mai nemzedéket arra, hogy amaz eszményekért teljes szívvvel és lélekkel küzdeni bírjon és akarjon.

Pusztán szakismeretek közlésével és csak a hasznosság elvét tartva szem előtt csak szakembereket nevelnénk, de nem egyszermind olyan embereket, a kik a szakismereteknek is birtokában vannak ugyan, de lelkük a klasszikus világ nemesebb eszményeivel is telve van.

Minden nevelésnek végcélja, hogy az újabb nemzedék tökéletesebb legyen a réginél, és több morális erővel is rendelkezzen. Régi nevelési rendszerünk az egyik feladatot az ideális irány ápolását sikerrel és pedig nagyobb sikerrel oldotta meg, mint a mai, bár szakismeretekkel a régi nem sokat törődött. Mai nevelési rendszerünk az ideális irány ápolását tökéletlenebbül oldja meg, mint a régi, de másfelől a gyakorlati élet által követelt szakismeretek kellő mértékének el-

kitüntetés. Főiskolánk is átélte ama szenvedéseket és megpróbáltatásokat, melyeknek rövid összefoglalása kised és igénytelen felolvasásomnak tárgya volt. Bölesője felett vonult el ama zivataros évtized, mely vérvnyomokat és romokat hagyva maga után, feldulta azt a talajt, melyben főiskolánk gyökere elágazott; kifejlődését, virágzását pedig az irigy ellenfél hatalomra törekvésének sorvasztó szele igyekezett elhervasztani. A sok szenvedés, a sok megpróbáltatás azonban felemelte, megtisztította főiskolánk egész egyetemének lelkületét, és így annál tisztább örökséget annál becsesebb szellemi tőkét kaptunk elődeinktől mi. Apáink az üldözéseknek és megkísértéseknek évszázadaiban önmaguk mindennapi szükségseitől elvonva adták össze anyagi áldozataikat, hogy e szellemi tőkének erős várat építsenek. E várat önzetlen, kitünő férfiak vezetése alatt, mint egyszerű harcoss védelmezni, ama szellemi tőkét a következő nemzedék számára közvetíteni református tanár ember legszebb és legnemesítőbb feladata.

Jelen alkalommal tehát, mikor a főgymnasiumi új történelem-földrajzi tanszéket elfoglalom, első szavam a mélyen érzett hála szava a Nagytiszteletű és Tekintetes Tanárkar, immár szeretett kartársaim iránt, kik bizalmukkal megtisztáltak, aztán a Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Elnökség és Közgyűlés iránt, mely engemet megvalasztani kegyes volt. Hála és köszönetem annál teljesebb és annál tisztább, mert a fenn tartó testület áldozatkésztsége következtében egy új tanszékre lépek, melynek elfoglalását nem zavarja meg

sem gyászos emlékezet, sem a még élő, de főiskolánkra nézve elvesztett jeles alak elválásának fájó érzete.

Legvégső, de tisztából kifolyólag legnyomatekosabb szavamat ez ünnepélyes alkalommal a nemes tanuló ifjusághoz intézem. Az iskola feladatának hitvallása, az élet értelmének megragadása van azokban az egyszerű szavakban: az erkölcsben és tudományban tanusított előhaladásért, mely a nemesre törekvő jutalmazására osztott könyvekben olvasható. Az iskola, az élet előkészítője csak tökéletlenül csak félig teljesítené hivatását, ha csak az ismeretek kézzől-kézre adásában látná feladatát, s ha nem éreztetné, hogy az élet nem tudományok rendszere, hanem az erkölcsi vilagnak olyan mezeje, melynek utait a tudomány világítja meg nekünk.

Kedves ifju barátaim! Végső célotok ennél fogva nem a megfejtett és megkapott tudományos tételeknél van kitűzve, hanem azon túl: ott, hol a tudomány fénye mellett megismerjük amaz erkölcsi világ törvényeit. Lássátok meg e fényes hivatást, hogy az örök Istennek elhívott harcossai vagytok. Ez erkölcsi világ fel-találásában, az ezért folytatott harcban esupán céltudatos, hü előljáró munkatársatok vagytok. Mindnyájan egy intézetnek a tagjai vagyunk, tagjai ennek a főiskolának, mely büszkeségünk a multa, reménységünk a jövőre nézve, melyre a viharos mult után Isten gazdag kegyelméből bizonyára a nyugodt fejlődés és biztos haladás szép jövője vár.

sajátítását sem biztosítja. Ha tehát azt akarjuk, hogy a jövő nemzedék a mainál tökéletesebb legyen, nevelési rendszerünk olyan irányu legyen, hogy mindkét követelménynek sikerrel megfeleljen. Tehát nevelési és oktatási rendszerünk tartsa szem előtt a gyakorlati élet követelményeit, de töltse meg a lelket ideális tartalommal is.

Eme két feladat összhangzó megoldása azonban még a jövő feladata!

Paedagogus.

KÖZÉLETÜNK.

Az egyházkerület őszi közgyűlése

(Folytatás.)

Tudomásul vette a közgyűlés a Nagy József-féle ösztöndíj kiadásáról szóló jelentést, s kimondta, hogy 5 évenként felváltva tanári és lelkészi alkalmazásu folyamodó részére lesz kiadható az ösztöndíj, és így 1908-ban fungens lelkész következik az utazási ösztöndíj elnyerhetésére.

Az iparművészeti muzeum megkeresése a gyász-cimereknél a kiállításra leendő átengedése iránt az egyes egyházak figyelmébe ajánlatik.

Az egyházkerületi ügyész megengedhetőnek találván azt, hogy a László Albert-féle üzletben történt cégváltozás következtében Hegedüs Sándor és Sándor Imre vegye át a népiskolai kiadványok bizományi üzletét: ennek az új cég költségén kellő formák közt leendő foganatosításával az ügyeszi hivatal megbízott.

A nyíraesádi templom falazatát a műemlékek országos bizottságának tagjai abban a reményben, hogy az újabb vakolat alatt értékes falfestményeket találnak, kutatás közben megrongálták. Csalódván a reményességben, a megrongált vakolatot kijavítatlanul hagyták. A nyíraesádi egyház az egyházmege közvetítésével azért folyamodik, hogy az egyházkerület a nevezett kutatóktól eszközölje ki 200 k. kártérítési összeg megfizetését. A közgyűlés utasítja a nyíraesádi egyházat, hogy az okozott kártétel helyreállításának költségét szakértői felszámítás alapján mutassa ki, ennek alapján lesz a kártérítés eszközölése kiviendő.

Az alsószabolcsi-hajduvidéki egyházmege panaszos felterjesztést intézett az iránt, hogy a felekezeten kívüliek a reformátusok temetőjébe való temetkezés alkalmát egyházi intézményeinket s általán reformált egyházunkat becsmérő, bántó beszédek tartására használták fel. Kéri a temetkezés megengedhetőségének szabályozását. A kérdés felett szokatlan, s legalább is nem várt vita indult meg. A szabadelvűséget humán emberi szeretetet emlegetve, az ezzel karöltve járó érzelme hangsu yozásával, sőt az eddigi nemes és nagylelkű gyakorlatra való hivatkozás mellett néhányan jövőre is korlátlan szabadságot kívántak nyújtani arra nézve, hogy egyházunk temetőibe bármely más felekezet is szabadon temetkezhessek. Egyházkerületünk közgyűlése azonban, bár távolról sem kívánja a római vallásu egyházak ama sértő eljárását követni, melynél fogva ezek a más felekezetű halottak részére több helyen a temető árkat mutattak ki és engedték át temetkezési helyül: mégis biztosítani kívánja egyházunkat a már tapasztalt insul-tusok ismétlődésétől, annál fogva arra utasítja az egyházközségek presbyteriumait, hogy csak abban az eset-

ben engedjenek más felekezet vagy felekezeten kívüli egyének részére helyet saját temetőjökben, ha a szóban forgó sérelmek elkövetésének kikerülését biztosítottak találják. Megkívánhatjuk pedig ezt annál inkább, mert hiszen a vonatkozó közegészségügyi törvények szerint, ha valamely felekezet részére temetkező hely nincs, ilyenről a község köteles gondoskodni. A kérdés a konventhez lesz felterjesztve.

Tudomásul vette a közgyűlés a hajduböszörményi egyház köszönetét a polgari leányiskola támogatásáért.

A békésháti egyházmege jelentése a német-bogsán, a dobozmegeyeri főkegyházak megalakulásáról örvendetesen vétetett tudomásul.

A gyulai tanítók a tanítói nap- és fuvardíjak ügyében hozott határozatot megfelelebbezték. Szabályzat kötelezven az egyházakat e díjak kiszolgáltatására, az egyházmege végzésének feloldásával a gyulai egyház a kellő végzés meghozatalára utasittatik.

Kiss Mózes több ágazatu felebbezését az egyházkerületi közgyűlés azzal az utasítással teszi vissza az egyházmegeyéhez, hogy azt bíróságilag lássa el; némely felebbezési ügyek felett napirendre tér.

A debreceni egyházmegeyének azt a helyben hagyó határozatát hogy a tépei egyházközség a felekezeten kívüli szülők gyermeke után felemelt tandíjat szedhet, Janossy Zoltan debreceni lelkész megfelebbezte. A közgyűlés az egyházak önkormányzati jogából kifolyólag az egyházmege határozatát helyesen k találta s így a felebbezésnek helyet nem adott.

A nagybányai egyházmege új halotti énekeskönyv szerkesztését, illetve a régiék megújítását sürgeti. Az egyházkerület értesíti a felterjesztő egyházmeget, hogy a kívánt halotti énekeskönyv már megjelent s megjelenéséről a kellő hirdások megtörténtek. A nagyobb tanulók számára irandó imák készítése ügyére a népiskolai tanügyi bizottság figyelmét hívja fel.

A felsőszabolcsi egyházmege az ágostaiaknál még mindig fennálló szupplikacionális intézmény ügyében tesz felterjesztést. Egyházkerületi közgyűlésünk a konvent közbejöttével kíván a b jon segíteni. Felfogásunk szerint már réges régen célt értünk volna, ha a testvér ágostai hitvallásu kerületek átiratilag értesítettnek arról, hogy reformált egyházunk valamint nem boesát ki, úgy nem is fogad el szupplikánsokat. Szinte kár, hogy ezzel kapcsolatban szóvá nem tette valaki azt a hova-tovább elviselhetlenné váló moles-tiát, melyet e lapban modern szupplikánsoknak nevezett, kódorgó hajlamu gymnasiumi s egyéb tanulók az egyházaknak, lelkészeknek és tanítóknak nyáron át okozni divatba hoztak.

A felsőszabolcsi egyházmege nyiregyházi leány-internátusának beterjesztett számadása azzal a megjegyzéssel vétetett tudomásul, hogy az intézet nevének kitételében korrekt kifejezés legyen használva.

A nyírbogáti tanító megfelebbezi azt a presbyteri végző-t, mely őt, aki a tanítason kívül a kántori teendőket is végezi, 23 évi presbyteri-jegyzői szolgálata ellenére tovább is e tisztt betöltésére kötelezi, sőt nem teljesítés esetén 40 k. szolgálati váltság fizetésére kötelezi. Holott az egyházban rajta kívül más tanító is van. Nagyon helyén való volt, hogy azt a határozatot az egyházkerület az egyházmege helybenhagyó határozata után is feloldotta. Igen fure-sa lett volna, ha az egyház a 40 koronás váltságdíjat a 23 év óta ingyen szolgáló presbyteri-jegyző honorálása fejében inkasszálta volna. Jól tudjuk, hogy ebben a tekintetben az egytanítóju egyházak — bár nem megoldhatatlan — ne-

hézsnak vannak vagy lesznek kitéve. De aki az egyházi törvényeknek a prezbyteri jegyzőségre vonatkozó szakaszát elolvassa: megfogja érteni, hogy mi a kérdés megoldásának a módzata, és hogy mi volt a törvény hozás felfogása és számítása ebben a kérdésben?

Nagy kedvetlenséggel foglalkozott a közgyűlés a gebei ügyekben felkerült felebbezésekkel. Végre is az lón a megállapodás, hogy az egyházmegye utasíttatik a folyamatba vett fegyelmi eljárás keresztülvitelére, a lelkész pedig addig is alkalmazkodjék a hivatali érintkezésekben a kötelező szabályzatokhoz: az egyházmegye, esetleg az egyházközség a gebei községi hatóság azon eljárása ellen, hogy a behajtás végett hozzá még ápril. havában áttett követelések felett tárgyalásokat, kihallgatásokat tartott s így hatáskörét túllépte: tegyen panaszos jelentést a községi előjáróság felettes hatóságához ha ugyan túllépte.

A delutáni órákat a kegyelet adójának lerovására szentelte a közgyűlés. D. u. 3 óra körül kivonult a Kossuth-utcai temetőbe a néhai Szabó János békésbá nati esperes sírjához. Az egyházmegye díszes sirkövet állíttatott a kebelében eszközölt gyűjtésekből a sír fölé; e sírkő ünnepeles teleplezése most történt meg. Dombó Lajos esperes megható imát mondott, Garzó Gyula gyomai lelkész pedig művészileg szerkesztett emlékszedet adott elő. A minden mondatában átgondolt, meglepően új s találó hasonlatokban gazdag beszéd a nagyszámú hallgatóság figyelmét mindvégig lekötötte.

Második nap, nov. 25.

A főiskolai igazgatótanács jelentései kerülvén tárgyalás alá, azok közül a következő fontosabb ügyeket említjük meg.

Az igazgatótanácsosok megbízatási ciklusa lejárván, a közgyűlés felhívja a választásra jogosult testületeket, hogy az újabb ciklusra az igazgatótanács tagokat 1904. évi március és ápril. havában valasszák meg s az eredményt főiskolánk igazgatótanácsánál jelentsék be május hó 1 re, hogy a tavaszi e. k. közgyűlés a maga részéről is megejthesse a tagok választását.

Kimerítő jelentés került a közgyűlés elé az igazgatótanácstól a koll. gazdasági tanács jegyzőkönyveinek megvizsgálásáról. A minden részletre gondosan kiterjeszkedő jelentés az igazgatótanács gazdasági albizottságának a munkálata, melynek gondos megszerkesztésében a bizottsági előadó, Sass Béla faradhatatlan buzgóságot tanúsított ez uttal is. Ennek rendjén hálás elismerésének és köszönetének nyilvánítása mellett vett tudomást a közgyűlés a következő adományokról. Néhai *Simonffy Jánosné* sz. Szabó Erzsébet Széchenyi utcai házat és tőcökerti szőlőjét utóöröklés címén első sorban testvéreinek, most már néhai Szabó Lajosnak, aztán férjének Simonffy Jánosnak halála utánra a főiskolára hagyta. *Néhai Nagy Sándor* tiszánagyrévi lelkész ösztöndíjj alapul 2000 koronát hagyományozott. A *Debreceni Első Takarékpénztár* a főisk. szegény tanulóknak újlag 150 koronát ajándékozott. *özv. Hegyi Mihályné Jóna Eufrosina* tápintézeti alapítványul 2000 koronát küldött. *György Endre* eg. h. megyei gondnok a nevet viselő alapítványhoz újabban 30 koronát adományozott. *özv. Tisza Kálmánné* ő nagyméltósága tápintézeti alapítványul 4000 koronát fizetett be a főisk. pénztárba. Az *1869-ben érettségi* vizsgát tett iskola-társak 364 k. 08 fillért gyűjtöttek a legnevezetesebb főiskolai tanárok életrajzának a megírására. Ez az összeg újabb adományokkal fog nőni. Gróf *Degenfeld József* a nevet viselő alapítvány javára újabban 175 k.

36 fillért adományozott. *György Endre* e. m. gondnok a fentebb jelzett alapítványra ismét 214 k. 74 fillért adott. *Zih Károly* belényesi születésű debreceni joghallgató a főisk. tápintézet javára 25 k. 58 fillért gyűjtött.

Szeremley Sándorné ismételten folyamodik, hogy peregyezség utján jogelődjétől bevételezett 6000 k. részére utalványoztassék vissza a főiskolai pénztárból. A már korábbi határozatokra való hivatkozás mellett a kérelemnek nem lehetett helyet adni.

Helybenhagyással találkozott a koll. gazdasági tanácsnak amaz intézkedése, hogy a nap- és zöldfa-utca sarkán levő ház árverésen a kollégium tulajdonául vásároltatott meg.

Engedélyezte a közgyűlés, hogy az Ármós-féle földekből az ondódi 21 h. 313 □^o területű föld, mely 1000 koronáért volt bérbeadva, Boldog Józsefnének 20,000 koronáért eladassék.

Jóváhagyta továbbá a közgyűlés, hogy a hittan-hallgatók elszállásolási költségére 1200 k., Kutasi Károly tk. helyettes tanár díjazásául 1600 k. utalványoztatott.

Megerősítette a közgyűlés Orosz Istvánnak tanítóképezdei igazgatóul 6 évre terjedő megválasztását.

A használhatatlanná vált légszeszvezető csöveknek 3602 k. 50 fillér költséggel keresztül vitt megújítása helyeslöleg vétett tudomásul, valamint az is, hogy az elemiskolák a folyó tanévre már kitelepültek a főiskola épületéből.

Engedélyt adott a közgyűlés Rózsa Sándor főiskola pénztárnoknak, hogy az igazgatótanács részéről javaslatba hozott módzat szerint a debreceni egyházmegye pénztárnoka lehessen.

A Tóth Kálmán háztulajdonos ré-zére szerződésen tul kifizetett 50 korona mulhatlan visszafizettetésére a gazdasági tanács saját hatáskörében megbízást nyert. A fa- és vízfelvonó gép beállítása a felelősségnek a koll. gazdasági tanácsra való háritása mellett vétett tudomásul.

A t. dadai ingatlan felbecslésére vonatkozó határozatát a közgyűlés továbbra is fenntartja, s annak foganatosításával a koll. gazdasági tanácsot megbizza.

Hegedüs István kösélyszegi bérlő kérvényének, hogy az ő költségén egy jó vizü kut furatása esetén további 6 évre maradjon kezében a bérlet, nem adatott hely, sőt utasításul adatott, hogy annak idejében nyilvános árverésen adattassék haszonbérbe az ingatlan.

A főiskolai pénztár kezelési szabályzatát a felterjesztett kidolgozásban némely kiegészítő pótlékokkal teljesebbé téve a közgyűlés elfogadta.

A főiskolai pénztári számadás felülvizsgálatakor feltűnt, hogy a tápintézeti célokra szolgáló vidéki adományozások évről-évre csökkennek. Ennek is tulajdonítható részben az a sajnos eredmény, melynélfogva a tápintézet pénztárának évi zárlatában vagyonapadás következett be. A közgyűlés felkéri a főtiszt. püspök urat, hogy főiskolánk tápintézeti érdekeit az egyházmegyei hatóságok hathatós figyelmébe ajánlja. Gyűjtse-nek e célra az egyházmegyék szorgalmasan, s az adományokat évenként küldjék be a koll. pénztárba. Egy-idejűleg kéri a koll. gazdasági tanácsot, hogy kellő szigorúsággal sziveskedjék eljárni a tápintézeti díjak visszautalásában s az ügy szabályozhatása végett a tanárkar és a tápintézeti bizottság közbejöttével vegye beható revisió alá a tápintézet összes szabályzatát s a revisio rendén a tápintézet érdekeinek hathatós oltalmazásáról gondoskodjék.

Az 1902/3. évi főiskolai számadás eredménye a közgyűlés asztalára a kinyomatott példányokban létező tételre, figyelmébe ajánlja a közgyűlés a koll. gazdasági tanácsnak, hogy az utazási átalány címénél 422 k. 20 fillér túllépés történt. Megsürgöttetett a fűvészkert függő kérdésének megoldása. Az egyetemi ajánlatok hatralékos részének per útján való behajtása elrendeltetett.

Jóváhagyást nyert az a gazdasági tanácsi határozat, mely az akadémiai igazgató évi javadalmát 200 koronával fejlebb emelte.

A közgyűlés méltányolván azokat a hátrányokat, melyek a főiskolai pénztári részletes számadás összes tételeinek kinyomatásából s nyilvánosság elé való becsatolásából származnak, idevonatkozó korábbi határozatát oda módosítja, hogy a számadás 5 évenként és pedig 1904. őszen kezdve a kölcsönvevők névsorának mellőzöttével, csupán a különböző kamatlábu kölcsönökre s azok kamataira vonatkozó adatok kitüntetése mellett a többi részletek bevonásával nyomattassanak ki. Egyebekre nézve Rózsa Sándor pénztárnok és Bakos Kálmán könyvvezető ellenőr a szokásos fentartás mellett felmentést nyertek a számadás kötelezettsége alól.

A gymnasiumi ének-tanári javadalmazás rendezését a közgyűlés úgy kívánja befejezni, hogy e tanszék lakbéré a folyó évi július hó 1-től számítandó időre évi 200 koronával emeltessék.

A főiskolai eljárók és a kapus részére gazdasági tanácsilag javasolt fejenként kiosztandó 25 koronás drágasági pótlék kiosztását a hű és szorgalmas szolgálat tapasztalásához képeest a tanév végeré engedélyezi a közgyűlés.

Soós Lajos főiskolai háznagy 1902/3. évi számadásai rendben talaltatván, a szokásos fentartás mellett felmentést nyert a számadás kötelezettsége alól.

A közgyűlés a gazdasági tanács szervezetének maga a gazdasági tanács által ígért reformját az 1904. évi őszi kerületi gyűlésre várja, s a tanácsjegyzői iratok javadalmazását 1903. március 1-től, 1904. nov. 30-ig terjedő időre évi 150 koronával emeli, ezentul az új szervezeti szabályzat rendelkezése fog életbe lépni.

Tárgyalás alá került a koll. gazdasági tanácsnak a városi pénztárból folyó 3207 k. 76 filléres évjáradék kérdésében hozott határozata. Megbízást nyert a gazdasági tanács, hogy ezt, mint egyházkerületileg is elfogadott határozatot közölje Debrecen sz. kir. város tanácsával. Ezt a határozatot lapunk előző száma közölte volt.

Megerősítést nyert az az intézkedés, hogy jövőre a megszűnt köztanítói állások helyett esküdtfelügyelői állás szerveztessék kapcsolatban a gymnasiumi segéd-tanári, igazgatói irnoki állással. A javadalmazás évi 100—100 koronában lett meghatározva.

Az Andaházi Szilágyi-nevelőintézet új szabályzata megerősítetett, az intézet ügyeiről tett jelentések tudomásul vétettek, s az 1904. évi költségvetés 13.696 k. 09 fillér bevétellel, s 11.742 k. 88 fillér kiadással megállapított.

Végül a koll. gazdasági tanács buzgó és lelkiismeretes működéséért jegyzőkönyvileg fejezi ki a közgyűlés köszönetét.

A közgyűlés az egyházkerületi és kollegiumi ügyészt, valamint a gazdasági tanácsot megbizsa, hogy a tanári természetben való lakások ügyének rendezését a jövő tavaszi közgyűlésre teljesen fejezzék be s jelentéseiket ugyanakkorra cketlenül terjesszék föl.

Az akadémiai igazgató jelentése tudomásul vétet-

vén. Balogh Ferencz theol. akad. tanár érdemekben gazdag tanári pályafutása iránt való elismerésből kifolyólag egyháztörténelmi tankönyvének kiadási költségéhez egyházkerületi közgyűlésünk 100 koronával kíván hozzájárulni.

Megállapított s elfogadtatott a dr. Karsa István helyére választandó tanárra vonatkozó pályázati hirdetés. A tanszékhez a magyar-magán-, osztrák-magán-jog és a telekkönyvi rendtartás, esetleg a bányajog előadása van kötve. A felszerelt pályázati kérvények 1904. március 20-ig lesznek a püspöki hivatalhoz beadandók.

Kiegészítést nyert a jogi tanulmányi rend azzal a pótlékkal, hogy a kik külföldi egyetemeken való tartózkodásukat a hazai tanintézetek II. félévére nézve megállapított beirási idő tartama alatt a dékánál vagy igazgatónál írásban bejelentették, ha legkésőbb március 15-ig személyesen jelentkeznek, a II-ik félévre még felvehetők.

Megengedte a közgyűlés, hogy az eddig két tárgyban előadott magyar és európai államok statisztikája ezentul egy kollegiumban összesítve adassék elő.

Most került a sor a közgyűlési tárgyak legfontosabbikára, az egyetem ügyére. Az idevonatkozó munkálattal, mely a dr. Ferenczy Gyula akad. tanár nagy szorgalommal és tudással megszerkesztett műve, lapunknak már a múlt számában közöltük volt.

Errevonatkozólag a közgyűlés jóváhagyó tudomásul vette a főiskolai igazgatótanácsnak azt az intézkedését, hogy a debreceni protestáns egyetem létesítése kérdésében készített s ki is nyomtatott munkálattal megküldte a közös protestáns ügyek tárgyalásával foglalkozó konventi szakbizottság minden tagjának, annak kijelentésével, hogy a közzétett füzet 15. lapján második b) pontja végén olvasható ama gondolatot, hogy az országos adó kivetésére javaslat tétessék, már most véglegesen elejti. Megbizást ad a kollegiumi gazdasági tanácsnak, hogy a debreceni protestáns egyetem, bölcsészeti fakultás és tanárképző meglevő alapjait, anyagi erejét mutassa ki, s a kiküldendő egyetemi központi bizottságnak bocsássa rendelkezésére 1904. évi márc. 15-re, s elvileg kimondja a közgyűlés, hogy a maga részéről is módot s eszközöket kíván keresni egy a theologiai vagy bölcsészeti fakultáson szervezendő új tanszéknek az egyházkerületi pénztárból leendő fentartásához. Szervezni kívánja „a központi *debreceni egyetemi állandó bizottságot*” a Kiss Áron és gr. Degenfeld József elnöklete alatt. Erre a bizottságra bizza a közgyűlés az eszme további propagálását s ettől várja az eszme valóstítása érdekében teendő további javaslatokat és előterjesztéseket is. Ezzel kapcsolatban egyhangulag elfogadta a közgyűlés Eröss Lajos egyh. ker. tanácsbíró következő határozati javaslatát, u. m.:

1. Egyházmegyénként esperes és gondnok elnöklete alatt az egyházkerületben ugynevezett egyetemi bizottságok szerveztetnek, melyeknek tagjaiul olyanok is megválaszthatók, kik egyházunkhoz nem tartoznak.

2. Debrecen és Hajdúvármegyére nézve a ft. egyházkerületi közgyűlés által külön, egy számra nézve nagy bizottság alakittatik szintén a ft. püspök és gr. Degenfeld József elnöklete alatt. A ft. és mélt. egyházkerületi elnökség felkératik, hogy az ezen bizottságba bevalasztandó tagokra nézve sziveskedjék javaslatát már ezen egyházkerületi közgyűlés folyamán megtenni.

3. Az igazgatótanács által előterjesztett határozati javaslatban említett ugynevezett központi bizottság tag-

jainak száma az elnökséggel együtt 16-ban állapíttassék meg.

4. Az 1. és 2. szám alatt megnevezett egyetemi bizottságok közvetlen összeköttetésben a központi bizottsággal állanak.

5. Mind a három bizottság feljogosíttatik, hogy magát az ország bármely részében lakó alkalmas egyénekkel kiegészíthesse.

6. Debrecen városa és a debreceni egyház megkerestetik, hogy az egyetem céljaira általok már korábban bejelentett alapítványi összegeket biztosítani szíveskedjenek.

A központi egyetemi bizottság tagjai lettek Kiss Áron püspök és gr. Degenfeld József főgondnok elnökléte alatt: Eröss Lajos, dr. Hajnal István, Horthy István, Kiss Albert, Kovács József, Márk Endre, Puky Gyula, Sass Béla, Simonffy Imre, Somogyi Pál, Szele György, Széll Kálmán, gr. Tisza István, Zsigmond Sándor.

(Vége köv.)

Levél a szerkesztőhöz.

Nagytiszteletű Szerkesztő Ur!
Mélyen tisztelt barátom!

Ugy hiszem, nem cselekszem helytelenül, ha a mostani időben, egyházunkat mindenfelől kedvezőtlen viszonyok közt látva, egy kis örvendetes előhaladásról értesítelek, hogy, a mennyiben jónak látod, b. lapodban is közzétedd, hogy egyfelől e lap b. olvasói előtt is ismeretes legyen, másfelől pedig a közzététel által mintegy visszavonhatatlanná váljék az alább közlendő min. értesítés.

A mezőhegyesi ev. reformátusok 1884. óta a ref. kovásházai anyaegyház lelki javaival éltek. Az előtt lelki szükségük kielégítésére nézve, — ha idejük engedte volna — tetszésükre volt bizva, hogy mely egyházakhoz tartozzanak. A lelkészi szolgálatok igénybevétele (keresztelés, esketés, temetés) már több akadályokba ütközött, mert a legtöbb esetben fogatot sem kaptak, hogy valamely szomszédos, — bár nem közeli — ev. ref. lelkészt fölkeressenek s illetve elszállítsanak. Így aztán a mezőhegyesi még akkor katonai róm. kath. lelkész derűre borura keresztelte (el) eskette és temette a mindenünnen összejött ev. reformátusokat. 1884. óta a m.-hegyesi ev. ref. hívekről külön anyakönyvek vezettetnek. De még ma is megtörténik, hogy különösen, ha temetés és esketés alkalmával valamely állatjárvány miatt kocsit nem kapnak a hívek a lelkész számára; a helybenlakó róm. kath. plébános szolgálatát veszik igénybe, a ki ev. ref. vallásról tért róm. kath. hitre hogy felnövekedjék, — a ki aztán igen jól érti a lélekalasztatot, különösen ha ott keresztelt ev. reformátusok tőle házassági célra keresztlevelet kérnek.

Nagy baj az is, hogy ev. ref. istenítisztelet havonként csak egyszer tartatik s ez egy istenítiszteletre nem jöhet el minden református, részint mert legnagyobb részben kincst. uradalmi eselések lévén nem bocsátatnak el, részint mert a templom egy mellékhelelyiségből átalakított szűk helyiség a hova a hívek egy tizede sem férhet be.

A b.-bánati egyházmegye régen szükségét érezte m.-hegyesi híveink lelki ügyei rendezésének s illetve egy anyaegyház létesítésének. De bár évről-évre tárgyalva lett ez ügy az e.-m. gyűléseken, egy lépést sem haladt előre. Az e.-megye ugyanis kisajátítás útján akart templom és paplak számára telekhez jutni s majd a hi-

vekre kirótt adóból akarta fenntartani az egyházat. Mindegyik terv kivihetetlen Mezőhegyesen, mert a kincstártól egy talpalattnyi föld sem sajátítható ki, — az ott fennálló rend szerint pedig senkire rendszeres adó ki nem vehető. Ezt az 1900. év őszén Szegeden tartott e.-m. gyűlésen fel is tártam s az lett az eredmény, hogy a gyűlés úgy vélekedett felőlem, mint egészen új ember felől, hogy „pro domo sua“ beszélek, féltvén a M.-hegyesről évenként bejövő pár száz frnyi jövedelmemet. Pedig én is az anyásítást óhajtottam csak, mint a helyi körülményekkel ismerős, az utat akartam megjelölni, melyen haladva a cél eléretik. Ott nem sikerült! Magamra hagyatva, bár gyengeségem érzetében, kezembe vettem ez ügyet. Legelőször presbyteriumot szerveztem 15 tagból. Ezek között 12 (most már 14) intelligens uri ember. Feltártam előttük a helyzetet, a mely feltétlen romlásra vezet, és ők, die éretükre legyen mondvá, vállalkoztak a nehéz munkában leendő segítkezésre. Legelsőbben a tömörületünket féltékeny figyelemmel kísérő helyi közvéleménnyel kellett megküzdenünk. Majd hivatalos helyről intettünk le, de nem esüggedtünk.

Még híveinknek száma sem volt csak hozzávetőlegesen sem megállapítható a szétszórtan lakó s folytonos mozgásban levő eselések és alkalmazottak között. Az egyházkerületi névtárakban 6 800 körüli lélekszám lett kitéüntetve. Nekem saját szememmel kellett meggyőződnöm, hogy sokkal többen vannak. Elindultam tehát az óriás kiterjedésű kincstári birtokon, bejártam a fényes hajlékokat, lebujtam a földalatti lakásokba s bár nehezen, de megtudtam a valót. Nevezetesen, hogy Magyarország vármegyéiből 33-ból s azoknak 167 községéből származott híveink vannak itt és mind az 5 egyházkerületből s összesen (a mai létszám) 1828-an. (De vannak Csehországból valók is).

Egyi lélek ily körülmények között nagyon is reá van szorulva az egyház gondozására. Legelsőben tehát a presbyteriumból folyamodtunk a nmélt. földmiv. miniszter urhoz, hogy kicsiny imaházunkat szerelje föl. Ily címen szentedenyekre s efélékre kaptunk 500 koronát. Így aztán szereztünk keresztelő edényt, urasztali kannát, ezüst poharat, terítőket, s a hívek el nem titkolható örömmel vették, hogy a nem urvaesorához illő budai vizes üveg helyét elfoglalta a szentbort tartalmazó cin kanna s a hívek nem réz, hanem ezüst edényekből kapják az urvaesorát. Ez év február havában pedig a presbyterium buzgó tagjaival (kiki a saját költségén) felmentünk Budapestre, hogy a földmiv. miniszter ur ő nagyméltóságát kérjük, hogy 1828 hívünk számára, — kik mindenfelől veszélynek vannak kitéve lelkükre nézve — templomot és rendes lelkészi állást biztosítani kegyeskedjék. Ennek eredménye aztán ez az értesítés, melyet vettem s melyet szószerint leírok: „746. sz. A mezőhegyesi ev. ref. leányegyházközség tekintetes presbyteriumának. Helyben.

Folyó hó 1-én 37112/II. 2. a. számú magas miniszteri rendeletből kifolyólag szíves tudomására hozom a t. Presbyteriumnak, hogy kérvényének a nagyméltóságú földmiv. miniszter helyt adott — s a ménes birtokon létesítendő ev. ref. templom, továbbá lelkészi állással való javadalmazás költségeire a jövő évi állami költségvetési előirányzatba bizonyos összeget fölvettem, melynek mikénti felhasználása tekintetében azonban csak az előirányzat törvényhozási letárgyalása, illetve a költségvetésnek törvényerőre emelkedése után fog érdemlegesen határozni. Mezőhegyes, 1903. nov. 12. Juhász sk. kir. tan. jószágigazgató.“

Igy tehát egy fontos missiót teljesítő egyházunkkal több lesz, melynek nehéz, de nagy jelentőségű hivatása lesz a közönségesen ismert lelkigondozáson kívül, hogy mind az öt ref. egyházkerületből testileg szegényen idejött de lelkileg még ép reformátusokat — kik eljövén szülőföldjükről s elhagyván rokonaikat itt tanácstalanul állanak — megtartsa ev. ref. egyházunk számára.

Az én lelki örömöm fényét csak egy aggodalom homályosítja el, hogy vajjon az új min. elnök ur; a ki ugyan jó reformátusnak vallja magát, mindenütt takarékoskodni akaró politikájával nem fogja-e jobb időkre vagyis „ad graecas calendas“ halasztani a volt földművelési miniszter ur lelkes rendelkezésének megvalósítását.* Ez okból is, mint erre levelem elején is céloztam, ohajtanám, ha egyházi lapunk pár sorban legalább megemlékezne e körülményről.

Szives üdvözléssel vagyok,

Ref.-kovácsházán, 1903. nov. 19-én

tisztelő barátod:

Csák Emil

ev. ref. lelkész.

A döghei ev. ref. egyház templomépítési segélyt kérő szózata.

A nagyméltóságú m. kir. Belügyminiszterium 104390 számú engedélyével.

Istent imádó, Isten házat szerető jó szivek!

„Csodálatos és rettenetes dolog“ (Jer. V. 30) történt tolyó év július hó 31-én kicsiny községünkben. „Háborúságot szenvedtünk.“ (2. kor IV. 9.) „Menyörgésnek szava az égben, az Ur villámlásai megvilágosították a földet, megrendült és megindult a föld“ (Zsolt. LVII. 19.) „Egy erős és hatalmas jött az Urtól, hasonlatos a sűrű köveshöz a veszedelmes forgószélhez“ (Ézsaiás XXVIII. 2.) „és lőnek szózatok, földindulások és nagy köeső“ (János jelenések XI. 19.) Csodálatos és rettenetes nap volt az. Megpróbált bennünket a mindenható Isten, sőtét vihart, romboló forgószélet, pusztító jégzáport bocsátott reánk — határunkra. A dühöngő orkán százados fákat gyökerestől döntött ki, tört össze; kertek, gyümölcsösök, épületek lettek rommá, lettek hasznavehetetlenné; őszi, különösen tavaszi veteményeinket, — a szegény népek téli eleségét — teljesen megsemmisítette a mindent összetörő jég és vihar . . . A romok között kiáltottunk mi is a prófétával „Elpusztított a mező, keseregnek e földnek lakói, mert elveszett a buza, elszáradott a must, megízetlenült az olaj.“ (Jóel I. 10.) Szegény egyházunkat sem kímélte meg a dühöngő orkán, épületeinket — melyek még nyolc évesek — nagymértékben megrongálta; templomunk 15 méteres sugár tornyát a torony falzatától felszaggatva, mint könnyű pelyhet felragadva a templom déli tetőzetébe csapta oly erővel, hogy torony, mennyezet teljesen bedőltek, összetörték, a templom fala pedig összeroppedezett. A templom romjainál könnyekkel szemében, mély fájdalommal szívében állott meg a csapással sújtott nép s a szabad ég alatt — mert templomunkat mint közveszélyest 3893. K—903. végzéssel bezárták — tartottuk meg az isteniszteletet . . . Oh minő tisztelet volt az! a sohaj, az ima, az ének zokogásba, fájt könnybe fulladt mint Ámósnál írva van „ajgatásra fordultak a templombeli enklések azon a napon.“ (Ámós VIII. 3.)

Letörölve könnyeinket, megnyugodva az Ur aka-

* Legyünk jó reménynyel!

Szerk.

ratán — ott a romoknál szent fogadást tettünk, hogy nagy önmegadóztatással, s az Istent imádó, Isten házat szerető jó szivek segítségével „ujjonnan építjük e házat, mely ennekelotte sok esztendővel építetett volt.“ (Esdrás V. 11.) Valásos jó szivek! segítsetek meg a nagy költséget igénylő munkában, az építkezésben mert mi szegények vagyunk s amidőn filléreteket adjatok lelketekben visszhangozzék „kölesön ad az Urnak, a ki kegyelmesen ad a szegénynek és az ő jótéteményit megfizeti neki.“ (Péld. XIX. 170.) Vallásos jó szivek! segítsetek meg, mert mi szegények vagyunk; ingó-ingatlan vagyonunk ninesen s egyházunk „élő templomai“ a hívek, roskadoznak a nagy terhek alatt; állami, községi, egyházi s ártér stb. adójok oly magasak, hogy egy kishold (1200 □) föld után nevezett adó-címeken 15 koronát fizetnek, e nagy évenkénti teherhez járult s járul, még a minden évben kirótt rendkívüli egyházi adó; 1894-ben lelkészlakot s melléképületeket építettünk 8000 koronával. 1896—97-ben kéttantermes iskolát, tanítói lakást, ólakat stb. 10,000 koronából — önmegadóztatásból rövid nyolc év alatt ily nagy összeget fordítottunk egyházi épületeink felépítésére, felállítására . . . Ma már — mert rendkívüli csapásos évek látogattak meg — kimerültünk s csak úgy tudjuk felépíteni toronynélküli faoszlopokkal erősített templomunkat, ha segítségünkre jönnek a jó szivek, az Isten oltárán áldozni szerető jó lelkek; adjatok, oh adjatok azért szabadakaratotok szerint ajándékokat, hogy az Ur háza felépítettnek az ő fundamentomán. (Esdrás II. 68.)

Szeretettel, bizalommal kérünk mindenkit, hallgatóságok meg esdő szavunkat s „kinek szive szabad akarata szerint indul, az adjon ajándékokat az Urnak aranyat, ezüstöt, rezet.“ (II. Móz. XXXV. 5.)

A szegények fillérje, a gazdagnak aránya úgy lesz kedves az Ur előtt, ha szerető jó szívből adatik. Küldjétek adományaitokat a lelkési hivatal címére, mely azt hálás szívvel fogadva nyilvánosan napi, egyházi sajtókban elismeri, nyugtázza s ottan azokról számol.

A segélygyűjtőivet 1904. március hó 30-ig a szeretéből gyűjtött adományokat pedig a gyűjőiv száma alatt elküldeni, illetve visszaküldeni kérjük.

Szeretettel! Atyafiságos jó indulattal!

Döghe, 1903. október 10.

up. Kisvárdá.

P. H.

Mónus Dániel,
ev. ref. főgondnok.

O'sváth Pál,
ev. ref. lelkész.

1278 1903. szám.

Esperesi ajánló levél.

Fájdalmas szívvel, de jó lelkiismerettel igazolom, hogy a törekvő döghei egyház, azon felül, hogy a hívek törhetlen hűségén és hagyományos kalvinista buzgóságán kívül semmi anyagi vagyounal nem rendelkezik, mintegy 8 év alatt 18000 koronát költött két új iskolára, tanítói lakás, lelkészlak és azok melléképületeire, s az egyház minden szükségleteit önmegadóztatás útján fedezik. Midőn azért most a f. evi július 31-iki rendkívüli vihar tornyukat ledöntötte, templomuk tetejét s mennyezetét bezúzta s ez által az egész templomot szinte rommá tette, annyira szomorú helyzetbe sodortattak e váratlan csapás által a hívek, hogy az Isten házat csakis külsegély által építhetik fel. Mind ezeknél fogva a döghei egyházat s annak törekvő híveit a keresztyéni szerető szivek kegyes hajlamaiba s pártfogásába ajánlom, kérven kérve mindazokat, kikhez

felhívásuk eljut Pál ap. szavaival, hogy: „A szentek szükségekre adakozók legyetek“ (Róm. XII. 13.), s a zsoltárróval: „Tegy jól a te akaratodból a Sionnal“ (Zsolt: 51. 20.)

N.-Kállón, 1903. okt. 21.

Görömbei Péter
f.-szabolcsi esperes.

3042/1903. szám.

Az Urnak látogatását fájdalmasan érző döghei ev. ref. egyházat, melynek tornyának és templomának romlását mint jelenvolt láttam és a romok felett siró gyülekezettel aug. hó 2-án vasárnap reggel együtt sirtam a jószívű emberbarátok, kiváltképpen pedig hitsorsosaink pártoló figyelmébe melegen ajánlom. „A jökedvű adakozót szereti az Isten, az Isten pedig az ő hatalmasága szerint megeselekedheti, hogy a ti jó kedvetekből való adakozástoknak haszna ti reátok térjen.“ (II. Kor. C. R. 7—8. vers.)

Debrecen, 1903. október 26.

Kiss Áron
püspök.

Sz. m. 21471 K. 1903. Szabolcsvm. alispánjától.

Vármegyénk eme szegény, de törekvő és szorgalmas községe ev. ref. vallásu lakosainak kérelmét az áldozatkész közönség pártfogásába ajánlom, kérve ezen vallásos célra szíves támogatásukat, hogy ezen község lakosai részére ismét felépülhessen az Ur megszentelt hajléka, melyben elmondhassák mindennapi könyörgésüket és elvégezhesék ájtatos vallásbeli kötelességeiket.

Nyiregyháza, 1903. november 10 én.

Ssikszay Pál
alispán.

KÜLFÖLD.

A Kálvin és Servét-féle engesztelő-émlék.

A Szervét-féle emléket csakugyan felállították Doumergue professor és barátai Champel terén. A leplezés november első vasárnapján volt nem fényes, csak egyszerű ünnepek között. A svájci egyházi lapok részletesen megemlékeznek az ünnep lefolyásáról, melynek történetét a Kirchenblatt f. d. r. Sch. nyomán a köve kezökben közölhetjük.

Ugyanazon a helyen, Champel terén, a hol 350 év előtt az ismeretes kivégzés történt, délután 2 óraker több száz főre menő tömeg gyűlt egybe, hogy részt vegyen az engesztelési aktuson, az emlék ünnepélyes leplezésén.

Az ünnepélyt a rendező bizottság elnöke: Choisy plainpalaisi lelkész nyitotta meg. Nehány szóval megemlékezett Servét máglyahaláláról, s rámutatott arra, hogy ez emlék fölállításával a szomorú esemény mintegy kiengesztelődést nyer. Azoknak, akik ezen engesztelési tény létrehozatalán fáradoztak, köszönetet mond. Erre a lepel lehullott s előttunt az emlék, egy gránit kő, melynek feliratát e lap olvasói ismerhetik.

A leplezés után a plainpalaisi templomba vonulnak, a hol megint Choisy le kész szölt; a vendégeket üdvözölve az egykori spanyol orvosról emlékezett. Istenért és Isten országáért való lelkesülésében a keresztyén-

ség elfeledte akkor — fejezte be beszédét Choisy, — hogy Krisztus maga is megvetette az erőszakot a hit dolgaiban, és azt parancsolta, hogy az igazságot csak szeretettel terjeszszék tanítványai. A szónok lelke előtt Servet nem mint valami vallástalan ember, sőt inkább mint mistycus hívő tűnik föl, aki a bibliát nagyra becsülte, s meghajtá magát Jézus előtt, mint az Istenfiúság valódi képviselője előtt. Hiszi, hogy lelkünket könnyebbitjük meg, midőn elősmerjük, hogy elítélése az evangéliom, s reformáció igazi principiumai ellen történt.

Chanire genfi professor annak a gondolatnak adott kifejezést, hogy a hit és lelkiösmereti szabadság minden időben a legnagyobb kincse volt az emberiségnek. Ezen alapigazság e szomorú esemény korában csak kevesektől követeltetett; és lassan — csak a 18-ik század philosophiájának és a 19-ik század tudományos vívmányainak segítségével ismertette el, s vétetett föl az államok alkotmányába. De mily sok hiányzik még, hogy a tolerancia az emberek beszédében, magokviselésében és cselekvéseiben megvalósíttassék! Legyünk toleransak — mondja — mindenkivel szemben, még az intoleransokkal szemben is. Az emberek egyéni nézetének becsülésére hajt bennünket a bennünk lakozó isteni erő: a vallásos lelkiösmeret.

Doumergue montaubani professor, Kálvin nagyhirű kutatója szölt utóljára. Ő volt, aki ez emlék fölállítását kezdeményezé. A champeli emlék — úgymond — nem közönséges emlék. Nem valamely személynek magasztalására, nem a martyr Servet tiszteletére, még kevésbé Kálvin diesítésére emeltetett; hanem emeltetett, hogy legyen az engesztelésnek jele. Éppen az a protestánsoknak erejük, hogy ha fáj is, elismerik atyáik hibáját és tévedését. Mily elképzelhetetlen, hogy a pápa úgy cselekedjék, miként mi, és engesztelő jelt állítson a szentbertalani éj áldozatainak emlékére! Csak mi, protestánsok merészeltük azt, hogy mint egyázunk hű tagjai tulajdon egyházunk ellen protestáljunk az evangéliom nevében. Ilyen protestáció a champeli kő is. Mitegy visioban látja is lelke Kálvint megjelenni a champeli kő előtt, hallani véli ajkainak beszédét: „Ők megértették, amire én őket tanítottam; koruk szégyene marad csak a mienk“.

Ezzel az ünnepély véget ért.

Csernák Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Hogy gondolkoznak a népiskolák államosításáról ott, a hol az államosítás körül már eddig tanúságos tapasztalatokat tettek?** Tudva van, hogy a mi iskolai politikánk kezdettől fogva mindig az volt, hogy *ha az államosítás az egész vonalon keresztülvitetik kivételt nem tűrő törvényhozásilag (!)* akkor aggodalom nélkül lemondhatunk felekezeti népiskoláinkról mi is. De, a mig ez meg nem történik, — illetve a mig a katolikusoknak, nemzetiségeknek megmarad a joguk, hogy felekezeti népiskoláikat megtarthassák és fejleszthessék: *addig minden egyes református felekezeti népiskola államosítása bűn s veszteség református egyházi életünk számláján!* Most egy olyan nyilatkozat áll e tekintetben előttünk, mely, fájdalom, nagyon is illetékes a kérdés megvilágítására s a melyet melegen ajánlunk mindenek figyelmébe. A mint tudva van, Kolozsvárt nov. 22-én **Báró Bánffy Dezső** vezérlete alatt s nevével s ismeretes

sovinista magyar elveivel összefüggésben egy új politikai párt alakult s az alakuló gyűlésen *Báró Bánffy Dezső* programját kifejtve, szólott tanügyi politikai elveiről is s magát az általános és feltétlen államosítás hívének vallotta. A mint az „Erdélyi Prot. Lap”-ból olvassuk: „A pártalakulást követő banketten az új párt egyház- és iskolaügyi politikáját Nagy Karoly, theol. tanár tette szóvá. Reá mutatott arra, hogy ha van felekezet e hazában, mely a magyar haza és nemzet életét és alkotmányát vérvével védte, testével fedezte, a mely a magyar államtól — a legutóbbi időkig — soha sem kért és kapott semmit, ellenben maga — különösen iskoláiban — mostoha sorsa, nyomorúságban tengetett élete dacára is a legdrágább kincsét adta a haza szolgálatára: ez a magyar protestáns s különösen református egyház. Ez egyházra nevez nem lehet kétség az iránt, hogy ha a magyar haza nemzeti egysége és nagysága érdekében áldozatul követelné tőle iskoláit: nem habozna e legdrágább kincseinek odaáldozását is megtenni a haza oltarára. *Azonban, mivel különösen az erdélyi részekben, hol 20 év alatt az egyház 250-nél több, összes iskoláinak felét meghaladó iskoláját adta át az államnak, azt a szomorú tapasztalatot tette, hogy az állam iskoláinak sem kizárólagos magyar jellege, sem felekezeti pártatlansága így, a mint a dolgok most állanak, biztosítva éppen nincsen: jövőre ily áldozatot meghozni csak ezek iránti teljes garanciák mellett lesz hajlandó.* Ha biztosítva volna az ország számára minden időkre a br. Bánffy szellemében való kormányzat s az olyan szellemű és jellemű állami tanítószolgálat, a milyen dr. Apáthy rector: aggodalom nélkül lehetne meghozni a legmesszebbmenő áldozatokat hármikor. De így ez áldozatot csak a minden oldalról teljesen kiépített magyar nemzeti állam épületének koronájául lehet igényelni akkor, a mikor a hazában minden más iskola hazafiasabb és magyarabb, mint a reformátusoké. Addig pedig a magyar nemzeti állam kiépítésének nagy munkájában való hathatós közreműködés lehetővé tételére adassék meg nekik az 1848. XX. t.-c.-ben biztosított támogatás.”

— **Temetőink s a szektáriusok oda temetkezése** tárgyában a püspökladányi ref. egyháztanács figyelemreméltó határozatot hozott, melyet eszméletű s közérdekű voltánál fogva itt adunk: 76. sz. Lelkésztöbb felsőbb egyházhatósági tárgyalás kapcsán indítványozza, hogy a magukat nazarénusoknak és baptistáknak nevező szakadároknak temetőinkben való temetkezése továbbra is engedjék meg ugyan, azonban, *mivel a temető egyházunknak épp oly tulajdona, mint a templom: tiltassék meg ott e mi magyar ref. egyházunk bevett és törvényes szertartáson kívül minden, törvényesen be nem vett és el nem ismert szekta szertartásainak gyakorlása.* Határozza: Egyháztanács saját tapasztalata szerint is többször megbotránkozván azon visszás s türehtetlen eljárásról, hogy egyes szakadárok temetése alkalmával úgynevezett papjaik egyházunk tulajdonát képező temetőinkben nemcsak előttünk idegen, s a mi ős szertartásainkkal ellenkező lelki-gyakorlatokat végeznek, hanem ugyanott tartott zagyva beszédekben egyházunkat, templomunkat szertartásainkat s előttünk szent hittételeinket becsméri, támadják s gyalázzák, lelkes indítványát egyhangulag elfogadja s noha a hozzánk temetkezést nekik emberi s keresztyén szempontokból továbbra is megengedi, azt azonban, hogy temetőinkben vallásunkat, szertartásainkat kisebbitő beszédek tartassanak s idegen ceremóniák dőre zaja verje

fel azoknak csendes nyugalomát, kik e mi magyar ref. egyházunk hitében éltek nyugodtan, s haltak meg boldogul: *örállói tisztéből folyó kötelessége szerint* meg nem engedjék, sőt egyenesen megtiltsák s a mennyiben e *jogos* tilalma egyes megtevélyedet lelkü egyházcsufolónál s hithagyónál eredményre nem vezetne: szükség esetén karhatalommal is megakadályozza.

* * *

A püspökladányi egyháztanács fenti határozatát helyesnek, jogosnak, s a keresztyéni szeretettel s igaz szabadelvűséggel is megegyezőnek tartjuk. Különben ezzel a kérdéssel most bezárult egyházkerületi közgyűlésünk is foglalkozott. Egyöntetű határozatot hozni nagyon bajos; mert a temetők tulajdonjogi kérdése a különböző egyházakban különböző. Legjobb ennek a megoldását a helyi viszonyokat ismerő egyháztanácsokra bízni. Ily szellemben szól a kerület végzése is; hangsúlyozván, hogy a felekezeti temetők feletti rendelkezés joga a világi törvények értelmében is a felekezeté. Figelembe veendő az is, hogy egészen más a helyzet ott, hol a szektáriusok nem léptek ki egyházunkból s rendes egyházi adót fizetnek, mint ott, a hol a forma szerént való kilépés megtörtént s a szektáriusok a református egyház terheit nem hordozzák. Szerk.

— **Lapunk 48-ik számában közölt első kérdésre a következő feleletet vettük:** „Kedves barátom! Egy érdeklődő beküldte hozzád a f. évi nov. 21-én tartott egyházközsegi közgyűlésünk meghívóját s azt a kérdést tette föl: „Mi volt ezen a gyűlésen?” Egy kissé feltűnő, hogy a tisztelt érdeklődőnek csak most jut eszébe ezzel a dologgal foglalkozni. De feltűnő azért is, hogy azok a határozatok, melyek a márc. 21-én tartott közgyűlésen hozattak, átmentek már a nt. egyházmegye és főt. egyházkerület tárgyalásain s ha egybűt nem, ezekről a tárgyalásokról adott tudósításokban megtalálhatta volna a tisztelt érdeklődő feltett kérdésére a feleletet. Ha ezek a tudósítások elkerülték a figyelmét: légy szíves tudósítani valami formában a tisztelt érdeklődőt, hogy nov. 21-én az egyházközsegi közgyűlés megtartott és a kitűzött két tárgyat egyhangulag hozott határozattal intézte el.”

— **Református segélyegylet.** A segélyegyleti választmány javaslata alapján a következő egyházak részesülnek az évi segélyezésben: 1. az *alsószabolcs-hajduvidéki* egyházmegyéből Nyiracsád 100 k. Mártonfalva 100 k. Nyirábrány 200 k. összesen 400 k. 2. *Békésbányai* egyházmegyéből: Resica 200 k. Temesvár 200 k. összesen 400 k. 3. *Beregi* egyházmegyéből: Bályu 100 k. Bilke 200 k. Bucusu 100 k. Munkács 150 k. Kajdanó 100 k. Sárosroszi 100 k. Márokpapi 100 k. összesen 850 k. 4. *Bihari* egyházmegyéből: Less 100 k. Magyarkakucs 100 k. Körösnagyrev 100 k. Pelbárhida 150 k. összesen 450 k. 5. *Debreceni* egyházmegyéből: Alsójózsza 200 k. 6. *Ermelléki* egyházmegyéből: Apátkeresztur 100 k. Gálospetri 100 k. Monospetri 100 k. Érolaszi 100 k. Szentjob 100 k. Vedresábrány 100 k. összesen 600 k. 7. *Felsőszabolcsi* egyházmegyéből: Benk 100 k. Cserepeskenéz 100 k. Döghe 100 k. Gemze 100 k. Katász 100 k. Ófehértó 100 k. Székely 100 k. Vaja 100 k. összesen 800 k. 8. *Heves-nagykunsági* egyházmegyéből: Rákóczyfalva 100 k. Fegyvernek 100 k. Tiszarof 100 k. összesen 300 k. 9. *Máramarosugocsi* egyházmegyéből: Akli 100 k. Dolha 150 k. Turterebes 100 k. Nagytarna 100 k. Fancsika 100 k. Temesváralja 100 k. Nagybocksó 100 k. Tiszaujhely 100 k. összesen 850 k. 10. *Nagykarolyi* egy-

házmegyéből: Papos 100 k. Iriny 100 k. Krasznaszentmihály 100 k. Mérék 100 k. Kaplony 100 k. Ópályi 150 k. Királydaro 100 k. összesen 750 k. 11. *Nagybányai* egyházmegyéből: Patóháza 100 k. Méhtelek 100 k. Szamoskőröd 100 k. Magosliget 100 k. Pallalva 100 k. Aranyosmedgyes 100 k. összesen 600 k. 12. *Nagyszalontai* egyházmegyéből: Szintye 200 k. Nemetpereg 100 k. Széplak — Kisháza — Magyaréske 150 k. Simonyifalva 100 k. összesen 550 k. 13. *Szatmári* egyházmegyéből: Angyalos 100 k. Cséese 100 k. Dara 100 k. Hermánszeg 100 k. Jánk 150 k. Pusztadaróc 100 k. Szamosujlak 100 k. Zsarolyán 100 k. Rápolc 100 k. Géberjén 100 k. összesen 1050 k. Az egész együttesen 7800 k. kiosztva 69 egyház közt. A segélyeket a pénztár már szétküldte, s azt az esperesi hivatal az előlegesen beküldendő nyugtára kiadja.

— **Az egyetemi nagy bizottság tagjainak betűsoros névsora.** Acél Géza, Dr. Balkányi Miklós, Balogh Ferencz, Balogh Imre Bpest., Dr. Bartha Béla, ifj. Bányai István, Berencs János, Benyáts Emil, Berger Jenő, Bernáth Elemér, Boldogh István, Csanak József, Csapó István, Csiky Lajos, dr. Czegléd Mihály, Dicsőfi József, Dávidházy János, Döczi Imre, Dr. Erdős József, Eröss Lajos, Ethey János, Falk Lajos, id. Farkas Gábor, Fazekas Sándor, Fehér Gábor, Dr. Fejér Ferencz, Fekete Sándor, Dr. Ferenczy Gyula, Fürst Ödön, ifj. Gyarmathy István, Gyulay István, Dr. Händel Vilmos, Hartstein Lipót, Dr. Helle Károly, Hetey Ignác, Hochfelder Jakab, Horváth István, Horváth Kálmán, Jánossy Zoltán, Horváth János, Dr. Jász Viktor, Jobbágy János, Jóna János, Kállay Ignác, Karai Sándor, Kardos László, Dr. Karsa István, ifj. Kaszanyitzky Endre, Dr. Kenézy Gyula, Dr. Kérészy Zoltán, Kernhoffer József, Kerpely Kálmán, Kiss Albert, Komlóssy Arthur, Kozma László, Kovács József, Dr. Kovács Sándor, Bilkei Kövesdy Imre, Lengyel Imre, Lévy Márton, Lichtschein Sámuel, Löfkovics Arthur, dr. Löfkovics Márton, Ludány Lajos, Dr. Magos György, Malatinszky Ferencz, Dr. Malatinszky József, Márk Endre, Muraközy László, L. Nagy Bálint, Nagy Ferencz, Dr. Nagy Lajos, Dr. Nagy Gábor, Nemes Kálmán, Orosz István, Dr. Ozory István, Dr. Öreg János, Padrah Sándor, Paksi Károly, Pálffy Gábor, Polgári Bálint, Bencsik Lajos, Reichmann Ármán, Sass Béla, Sesztina Jenő, Sinka Sándor, Somogyi Pál, Somossy Béla, Soyka Gyula, ifj. Sövágó Gábor, Szabó Kálmán kamaraelnök, Szigmeth Károly, U. Szabó János, Szávay Gyula, Szele György, Szentesi János, Szentkirályi Tivadár, Szilágyi Károly, Taffler Ignác, ifj. Tisza Imre, Tóth Kálmán ipartestületi elnök, K. Tóth Kálmán, G. Tóth Mihály, dr. Tüdös János, Várady Károly, Vecsey Imre, Veres Géza, Veszprémy István Hadház, Veszprémy Zoltán, Zádor Lajos.

— **Mitrovics Gyula siremlékére** ujonnan adakoztak: *Sütő Kálmán* beregi esperes ur ivén: Sütő Kálmán (Munkács) 2 kor.; Róthe Lajos (Asztély) 1 kor.; Bertók Béla (B.-Surány) 1 kor.; Csáfordi Ferencz (M.-Papi) 1 kor.; Orvác Kálmán (Szernye) 1 kor.; Abaházy Lajos (Fornos) 1 kor.; Mizsák Péter (Som) 1 kor.; N. N. 2 kor.; Lánzy József (Csaroda) 1 kor.; Balogh Sándor (V.-Atya) 1 kor.; Tóth József (Halábor) 1 kor.; Illyés Mihály (S.-oroszi) 1 kor.; B. Gy. 40 fill. Összesen 14 kor. 40 fillér. Szentimrey Gyula (Gibárt) 2 kor.; Zsoldos Benő (Zombor) 2 kor.; Halászy József (Dorogma) 3 kor. Az újabb adomány összesen 21 kor. 40 fillér, mit köszönettel nyugtázok. Ezzel kapcsolatban ismételtlen kérem úgy azokat, akiknél gyűjtőivek vannak, mint általában mindazokat, akik a

megboldogult nagy embert haló poraiban is megiszteni kívánják, hogy kegyeletes adományait hozzám mielőbb eljuttatni sziveskedjenek. Debrecen, 1903. nov. 29. S. Szabó József.

— **Hódmezővásárhelyi hírek.** A hódmezővásárhelyi reform. egyház szépen halad Isten kegyelmével a maga elé tűzött nemes cél: az egyház építése, a vallásos élet föllendítése felé. Ez év nyarán két új iskolatelepet épített és felépítette a tabáni új lelkészség iakását. E hó 21-én pedig letette alapkövét tabáni templomának is. E szép, ünnepélyes eseményt a templomépítő bizottság elnöke Pap Imre lelkész rendezte és istenítisztelettel kötötte össze, melyet a helyszínén ő maga tartott d. e. 10 órakor. A midőn a nagy számmal egybegyűltek buzgó éneke és Isten segítségül hívása után lelkiörömtől áthatottan emlékezett meg Istennek velünk közölt azon kegyelméről, hogy egy évtized keretén belül immár a második templom fundamentumát tehetjük le. Majd az építendő templom tövében már készen álló iskolára mutatva, beszélt a templom és iskola testvériségről. A többek között az iskolai tanítást és nevelést úgy jellemezte, hogy abban az Úr e hívása nyer kifejezést: „Adjad szerelmes fiam a te szívedet énnékem!” A templomot pedig hegyhez hasonlította, hol az Úr Jezus hegyi predikációja hangzik a hívek gyülekezetében. Ily bevezetéssel aztán a vallásosságának az életet megnevelítő, terhet megenyhítő, boldogító és megáldó erejét fejtegette és ezzel kapcsolatban méltatta egyházunknak azt a rendelkezését, hogy a város különböző pontjain, külön lelkészi vezetéssel, templomok épüljenek s hatásos beszédét a fundamentumban most megkezdett templom építésére Isten segítő és áldó kegyelmet kérő buzgó imával végezte be. Ezután vezetése alatt a hívek egy-egy téglát téve a fundamentumba, az „Is en áldd meg a magyart” énekeltek el ünnepi felbuzdulással. A lelkészlak és templom építése mintegy 80 ezer koronába fog kerülni.

— **Felhívás** Bizalommal felkérem lelkészársaimat, hogy lapomat az *Igazmondót* a december 1-jén kezdődő évfolyam alkalmával becses pártolásukba venni sziveskedjenek. Ajánlják híveiknek, mert ezen a télen olyan tárgyakat közöl, melyek különösen hasznosak a hit s a protestáns öntudat erősítésére. E mellett a reformáció nagy alakjainak sikerült arképeit közli, mint Béza, Maróth Kelemen, Okolumpadius, Bullingerét stb. kikerül még a mi népünk előtt kevesen emlékeztek meg. A lap olvasósága mellett még azt a kedvezményt is adjuk olvasóinknak, hogy egy terjedelmes, kalvinista szellemben szerkesztett naptárt küldünk már december elején minden egyes előfizetőnknek ingyen, csak a 10 fillér posta költség megtérítését kívánjuk. Megkeresésre mutatóvényszámot küld az „Igazmondó kiadóhivatala, Debrecenben”. *Budai János* ref. lelkész az *Igazmondó* szerkesztője.

— **Kegyes adományok** a gégyényi (Szabolcs megye) új református templomra: Szikszói ref. egyház (Abauj m.) 2 k. Gróf Lajos m.-szalkai lakos (Szatmár m.) gyűjtő ivén: Gróf Lajos és neje 4 k. Gróf Aranka 1 k. Gróf Ilonka 1 k. Kincses István 2 k. Tóth Imre 40 f. Polti Gizella 40 f. ifj. Rácz István 30 f. özv. Csizmadia Zsigmondné 1 k. Csizmadia Kálmán 1 k. Majerszky Mihály 80 f. Hausier Gyula 1 k. 2 f. Messinger Mór 1 k. Károly László 1 k. 20 f. özv. Veress Gyulané 60 f. Nagy János, gyári munkás 40 f. Dankó Lajos 1 k. ifj. Kurzsinszky Pál 1 k. Kállay István 1 k. Gerő Henrik 1 k. Schwarz Mór 2 k. Csizmadia József 1 k. Batori Györgyné 1 k. Kovács Lajosné 1 k. Kóródi Jánosné 1 k. ifj. Király György (Szárzberek) 1 k. Király György

1 k. Verbovszky József 2 k. Vértés József 40 f. Kürthy Kornél 40 f. Fekete Ferencz 1 k. Fekete Juliska 1 k. Gyifka Árpád 40 f. Keller Miksa 50 f. Kerekes János 40 f. Csizmadia Mihály 40 f. ifj. Csizmadia Mihály 40 f. Csizmadia Ferencz 20 f. Szabó Sámuel 1 k. Mosolygó Margit 20 f. Müller 20 f. Kerekes Istvánné 20 f. Szoboszlai Pál 50 f. összesen 37 k. 32 f. Budaházy Menyhért, Nyiregyháza 10 k. Vas Sándor esendő, Girák 10 k. Porzsolt Ádám, T.-szentmárton 2 k. Sz.-károlyi ref. egyház (Abauj-Torna m.) 3 k. Végh János Berkesz 2 k. Német János Amerika, 10 k. Laskay Antal Ramocsháza 10 k. Benke Sándor Demeeser, 4 k. Kovách Elek Nyiregyháza 5 k. Deák József Nyiregyháza 5 k. Szaploneczay Benjámín U.-Gejőc. 2 k. Szabó István Beés (Ung m.) 2 k. Szabo Albert Záhony 1 k. Planka György Teled, (Gömör m.) 10 k. Bárány János Dombrád 3 k. Vajda János Dombrád 4 k. ifj. Parragh Mór, Nyiregyháza 5 k. Dombrádi ref. egyház 50 k. összes adomány a már eddig nyugtázottakkal 3122 k. 64 f. Fogadják a kegyes adakozók egyházunk nevében is őszinte és hálas köszönetünket! Egyidejűleg felkérjük azokat, a kik gyűjtő ivaikat vissza nem küldötték, hogy elszámolás céljából azon esetre is szíveskedjenek azokat visszaküldeni, ha azokra adományok nem tetettek. Vas Mihály ev. ref. lelkész, Mezössy Gusztáv ev. ref. főgondnok.

— **Gyászhir.** A pozsonyi ág. hitv. evang. keresztyén egyházköztség fájdalommal jelenti, hogy tiszteletbeli felügyelője, ügyeinek hű sáfára **Günther M. Vilmos** kir. tanácsos, évtizedekre terjedő áldásos munkásság után élete 65-dik évében 1903. évi november hó 29-én jobblétre szenderült. Az Urban elnyugodott hült tetemét f. évi december hó 1-én délután 3 órakor kísérik a nagytemplomból nyugvóhelyére, a kecskekapui temetőbe. Az igaznak emlékezete áldott.

Tartalomjegyzék: Protestáns papok politikai folyóirata. Dr. Baltazár Dezső. — Tárca: A jobbágyok állapota a török uralom korában. Dr. Szabó Márton. — Jegyzet k. Ny. L. Terjesszük a bibliát. Szabó Aladár. — Tanügy: Nevelési rendszertünk árnyoldai. Paedagogus — Közéletünk: Az egyházkerület őszi közgyűlése. — Levél a szerkesztőhöz. Csak Emil. — A döghei ev. ref. egyház templomépítési segélyt kérész zata. Ósváth Pál. — Külföld: A Kálvin és Servét-féle engesztelő-emlék. Csernák Béla. Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat

a nagyecsed i ev. ref. egyházban ujonnan létesített *segédlelkész-vallás tanári* állásra.

Évi jövedelem: lakás kerttel, 4 köbméter fa s 800 (nyolcszáz) korona az egyháztól s remélhetőleg 640 korona tiszteletdíj az államtól, mely utóbbi azonban még megerősítve s kiutalva nincs.

Kötelesség: az állami elemi iskolai mindennapi és ismétlő tanulók vallástani (beleértve az éneket is) oktatása jelenleg heti 20 órán; urvacsora-osztásnál *segédkezés*; lelkész akadályoztatása esetében lelkészi teendők végzése. Pályázás sürgősen kéretik s az állás azonnal elfoglalandó.

Nagyecsed, Szatmár m. 1903. dec. 1.

Berey József,
lelkész.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhakkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagy tiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruházat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szolidaritásnak, olesóságának mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég létörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinosság tekintetében a Neumann cég áru i versenyen felül allanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITTA TOTT: 1845-BEN.